Контрольный экземпляр

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган («СВЕТ») Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено - Ингушской АССР

129 (5089). | ШОАТТА, 20 ноябрь, 1971 шу. | Мах 2 кап. | Газет арадувл 1923 шера денз

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА

ДЕКАБРЬ БЕТТА ЧОТАХ

Шу чаккхдала укх юкъейисача хана хьинар айденна къахьегаш ба А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чаккхдоахача дукхкхача установкай, цехий технологаш. Белгалъяьнна дика къахьегаш заводе эгтара хьалха 11 бетта план кхоачашъяьй Сергеев Тимофей Епифанович керте латтача цхьоалагІча цеха коллективои Николенко Владимира кулгалдеча № 40/2 йолча установка технологашен. Иштта дика къахьегаш ба Горьковой Дмитрий Абрамовича кулгалдеча № 40 йолча установка технологаш а. 13-ча ноябре кхоачашъяьй цар 11 бетта план. ХІанзлехьа декабрь бетта чотах арахийцай эзараш сомий мах мехкдаьтта продукци.

В. ДОЛГИХ,
тха штате йоаца корр.

ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Грозненски горпищеторга коллективо укх бетта хьалхарча 15 дийнахь планал совгІа 365 эзар сомагІа кхачан товараш дехкад. Цу яхье хьалха латташ хьайоагІа 11 бетта план 11 ноябре кхоачашъяь нов. Плутовас кулгалду № 84 йолча тика коллектив. ХІанзле я декабрь бетта итташ эзар сомагІа бахача нахага кхачан товараш дохка вІаштІехьдаьннад цуо.

М. БОТОВ.

Грозненски «Электроприбор» заводе дукха болхлой ба хІанзлехьа пятилетка шоллагІча шера чотах къахьегаш. Царех ва 5-ча разряда токарь Суровецкий Владимир Петрович. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цІи лелаеча нов. Суровецие цхьа смена дІалхийтац ший задани тІехкхоачаш ца еш. ХІанз тІадоагІача шера январь бетта чотах болх беш ва из.

СУРТА ТІА: продукци кийчъеш ва токарь В. Суровецкий.

И. ПЛИЕВА сурт.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР № 416 ЙОЛЧА ГУДЕРМЕСА ХОРЖАМИЙ ОКРУГЕ ГІОЛЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СОЮЗА СОВЕТЕ ДЕЧА ХОРЖАМАШТА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ СОСТАВ ЧІОАГІЪЯРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«СССР Лакхехьарча Советe деча хоржамий хьакъехьарча Положене» 43, 44, 45 статьяшка хьежжа СССР Лакхехьарча Совета Союза Совете деча хоржамашта йола Гудермеса Окружной хоржамий комисси укх лохехьара общественни организацей, обществаЙ, къахьегамхой коллективай викалаш юкъе а болаш чІоагІъе:

Хоржамий комиссе председатель **Аюбов Мажита Алсбик** — Гудермесерча консервни завода болхлошкара, инженерно - технически балхаш дерашкара, гІулакхерча нахагара.

Хоржамий комиссе председатела заместитель **Алиев ІаьлабикаАлсбик** — паччахьалкхен учреждeней болхлой профессиональни союза Шаьла районни организацегара.

Хоржамий комиссе секретарь **Кравченко Лидия Петровна** — Гудермеса города коммунистически организацегара.

ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ ЧЛЕНАШ:

Абдулвахабова Аьсет — Шаьла района Куйбышева цІерагІча колхоза колхозхошкара;

Алиева Зайнапи — Ведана района Ленина цІерагІча колхоза колхозхошкара;

Занаев Заки Іаьлбии — Надтеречни района «Знаменский» комсап лелаеча совхоза болхлошкара, юрта боахама специалисташкара, гІулакхерча нахагара;

Иванова Раиса Ивановна — просвещене, лакхерча школа, Іилман учреждeней болхлой профессиональни союза Шелковской районни организацегара;

Ляпунова Зинаида Яковлевна — Шелковской района Менжинске цІерагІча колхоза колхозхошкара;

Мазаева Тумиша — Советски района Ленина цІерагІча колхоза колхозхошкара;

Петров Виктор Васильевич — Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Кагирхой Союза Наурски районни организацегара;

Успаев Іаьла — Ножай - Юрта района А. Шерипова цІерагІча колхоза колхозхошкара.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.
гор. Грозный,
1971 шера 18 ноябрь.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

№ 254

1971 ш. 19 ноябрь. г. МОСКВА

Новкъостий эскарен флотен тІемахой!

Новкъостий оборонни промышленноста болхлой, инженераш, техникаш!

Тахан вай халкъон цун Герзашцарча Низашен дезду ракетни бІуни артиллерен Ди.

Из традиционни цІей белгалдоакх КПСС XXIV съездо хьалхашка оттадаь коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдар духьа советски наха шерра къовсам болабаьча хьалашка. Укх шерара халкъа боахама план кхоачашъеча даьхача толамаша дог тешадеш хьахьокх, керда пятилетка дика дІайолаенна хилар. Лакхлу вай Даьхен экономически оборонни низ, чІоагІъеннай дунен халкъашта юкъера цун позицеш. ДегІаухаши чІоагІлуши я дунен социализма система — антиимпериалистически къовсаме хоадамболлаш бола низ, машарен социальни прогрессен чІоагІале.

Ленински арахьара политика тешшаме чакх а йоахаш, Коммунистически партен Советски паччахьалкхенои вежаращха долча социализма мехкашца цхьана хьинаре къовсам лоаттабу империализмана, реакцена, тІема духьала къовсам лоаттабеш дола дерригa іфзаш кхотадар духьа, дунен халкъашта юкъера ххохкам кІаьдбари массане юкъара машар чІоагІбари духьа. Советски Союзо сийрда бІарг кхоаб агрессораша лелабеча тийшача балхага, данза дарг мел доацар ду эскари флоти дІахо чІоагІдара, социализмана карагІдаьнна сийлахь-доккхий хІамаш лораде уж кийча хилийтара.

Вай мехка халкъий маьрша кхолламе къахьегам лорабеш фе латт Советски Герзашцара Низаши цар сийлахь отряди — ракетни бІуни артиллерии. Уж кийчдаьд Іалальмате йоккхий тІема торонаш йолча эггара толашагІча техникацен герзацен.

Ракетчикашен артиллеристашен, шоай тІема говзал тІагІертта эргайоахаш тоа а еш, хьокхамаш чІоаггІа лакхдаьд дешача, дисциплинеи организованности чІоагІъеча. Шоай патриотически интернациональнии декхара тешаме бола уж, эскарен флотен ерригa лични состав а санна, кийча ба моллагІча агрессора хІалаквеш хІама тоха.

Дерригача халкъа юкъарча цІейца — ракетни бІуни артиллерен денца дувзаденна аз моаршал а лу шуга, шо даькъала а дувц. ТІемен политически кийчо еча, бІун тІема кийчо лакхъеча ракетни бІуни артиллерен ерригaча лични составо кхы тІа а толамаш дахар лов сона.

Ракетнии артиллерийски техника дегІакхувлача керда хІамаш карагІдувлар лов сона оборонни промышленноста болхлошта.

Ракетни бІуни артиллерен Ди белгалдаккхара АЗ ПРИКАЗ ЛУ:

Тахан, 19 ноябре, моттигерча ханах 20 сахьат даьлча, вай Даьхене столице — турпалча городе Москве, союзни республикай столицашка, турпалча городашка Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, турпалча крепосте Бресте цІей дездеш фейерверк кхосса.

Даькъала хилда турпал советски халкъ — коммунизм хьалъеш доаллар!

Даькъала хилда СССР майра Герзашцара Низаши цар ракетни бІун артиллерии!

Хоастам хилба Советски Союза Коммунистически партена — вай ерригa коталонаш яхара деташ урувттадер а уж йоахалга вІаштІехьдоахар а!

СССР ОБОРОНА МИНИСТР СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ.
А. ГРЕЧКО.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕИ СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо арадаьккхад Советски ТІема Низашка ханал тІех гІулакх деча эскара гІулакхерча наьха институтта метта прапорщикийн мичманийн институт юкъейоалаеш дола Указ. Цу категорегІа эскара гІулакхе болча наха оттаьй е эскара званеш: Советски Эскаре, Форда - ТІема Флота берда йистерча доакъошкен авиацен, доазонцарчен чурчен эскарашка — прапорщик, ТІема-Форда Флота кораблеш гІа, кемаш тІа, тІема Іалашон берда йистерча доакъошка — доазонцарча эскара форда доакъошка — мичман. ВМФ кораблей, кемай, тІема Іалашон берда йистерча доакъой а доазонцарча эскара форда доакъой а старшинашта эскара мичман хувцаш керттерча корабельни старшина эскара цІи лу.

Прапорщикаштен мичманаштен лоутъя зІамагІча эпсарий состава погонаш санна йола погонаш, бакъда дІоахала теха боc бола лента доапаш, погона дІоахала юккъе гІолла билла зІамига ши седкъа а болаш, эскара тайпан эмблемаш йола петлицаш а йолаш.

Йиллача ханал тІех эскаре гІулакх деш болчарнен цар дезалаштен СССР законодательствас оттаяь бокъонаш, льготаш, кхьдараш да прапорщикий, мичманий цар дезалий.

Прапорщикаши мичманаши хургболаш хьанйбу ший лоІамерча порядкагІа эскаре гІулакх деш бола а эпсарий званеш йоаца эскаре гІулакх де декхарий. ла бола а нах. Йиллача ханал тІех, прапорщикаши мичманаши болаш эскаре гІулакх деш хила шоай безам хилар хьа ца аьнна бола эскаре гІулакх деш болз нах СССР ТІема Низашка ханал тІех гІулакх деш хила беза шоашта оттаяьча порядкагІа йола ханаш чакхъяллалца.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа СССР Союза Министрий Совето чІоагІъяьй прапорщикаштен мичманаштен эскаре гІулакх деш ха яккхарах йола Положени.

СССР ТІема Низий прапорщикехи мичманехи дола Указ кхоачаше доладергда 1972 шера 1 январе денз.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССИ ГУЛЪЯРАХ ДОЛА
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

ПхезлагІа хержача Нохч-ГІалгІай Автономии Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета шоллагІа сесси 1971 шера 21 декабре город Грозне гулъе.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель К. ОЗДОЕВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.
г. Грозный.
1971 шера 19 ноябрь.

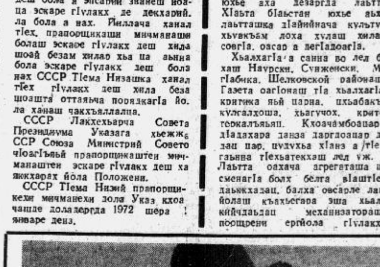

Усть-Балык — Курган-Альметьевск мехкдаьтта провод йиллара балхаш дІадоладаьд. Цун йІоахал — ши эзар километр Бухара — Урал, Туймазы — Омск, Усть-Балык—Омск санна йола мехкдаьттаи газовии проводаш йохкача дика школа яьккха бола опытни сварщикаши монтажникаши турбаш вІашагІа а хетташ звеньяш хьае болабеннаб.

СУРТА ТІА: Юргамышски монтажни участке (Кургански область) Іойоессаеш латта 1220 миллиметрови турбаш.

ТАСС фотохроника.

ХьатІадоагІача шера хьувкъама лард йолл

Урус-Мартана района «Красноармейский» совхозе цІи хеза ва токарь Яхъяев Байсар. 26 шу да из токарь вола, царех 10 шу да совхоза ремонтни мастерской из болх беш вола. Дукхкхача наха Іомаяьй цо токара говзал, уж хІанз шоаш дика специалисташ болаш совхозе болх беш ба. Совхоза мастерской коллектив хІанз техникана ремонт еш я, из болх беш хьинаре дакъа лоац Б. Яхъяева а.

СУРТА ТІА: Яхъяев Байсари цо Іомавеш вола Сараев Сергейи.

С. Хакиева сурт.

ТЕХНИКА ТОАЕШ ЛАТТ

Низ, хьинар ца кходеш КПСС XXIV съезда решенеш вахара юкъейоалаяра къахьегаш ба тха совхоза къахьегамхой. Боахаме хІара механизатор, хьайбаш лелалер деташ айденна къахьегаш ва пятилетка хьалхара шу толамца чаккхдаккхара.

ХІанз къаьстта теркам тІабахийтаб оаха техникана ремонт яра балхаш лерттІа вІаштІехьа а даьха, из болх ханнахьа чакхбаккхара. Цудухьа совхоза механически мастерскешка чуваьннача бІаргагургда кхехкаш латтача балха сурт.

ПланагІа диллача укх шера 4 квартале 25 трактор тоае еза тха, хІаьта хІанзле тоаьраш 10 трактор я. Дика тоаь мастерской коара арайоалача тракторо дог гІоздоаккх, цу хана къаьстта дика кхетаду говзал мел лакха йолаш ба тха болхлой, мел дукха беза царна шоай болх.

Помещенешка хьо дІа мел хьежача ядаш я вІашагІъяьха узелаш, оатхалаш. ХІара слесарь, токарь, моторист цхьа уйла йолаш ва— сиха, дика чакхбаккха шийга дІабенна болх.

Ремонтни балхаш узловой методаца леладу оаха. ХІара цехе ши-ший узел тоаю, цехашкара станокаш вІалла ца соцаш болх беш я. Укхаза баькха бІаргаго йиш я механизатораш а, царех хІаравар ший трактора хьожаш ва.

Белгалле деза трактораш тоаяра балхаш кхы а дикагІа леларгдолаш хилар, нагахьа санна, тхога тоъал запасной оатхалаш хилча. Царех эггара чІоагІагІа тхона эшаш йолча оатхалий цІи яккха безам ба са. Геттара хала да сцеплене муфташ, редуктораш, тайп-тайпара шестеренкаш лаха. Кхеталуш да цу гІулакхо тха болх дикка тІехьатетташ хилар.

Дале а болхлой говзало, цар балхацарча безамо вІаштІехьдоалийт ремонтни балхаш графикал тІехьа ца доахаш дІадахьа. Тха коллективе дукха ба хьокхам телаш, хьинаре къахьегаш бола болхлой, царга дІабеннача балха цхьаккха а тІахьожам лоаттабе безац. хІана аьлча дикал лакха йолаш чакхбоаккх пар из. Цунца цхьана белгалде деза царех хІаране ши-ший балха стиль, оамал йолга. Тайп-тайпара да царех хІаранена хьалхашка латта балха декхараш а. Цар цхьатарра дар фуд аьлча—тІабилла болх, тІанийца социалистически декхараш толамца кхоачашде гІертар да.

Коллектива дикагІа болча викалех лаьца массехк дош ала безам ба са. Хьокхаме къахьегаш, новкъосташта гІо дара дилла а кийча болаш хьабоагІа коммунист Болдырев Михаил, комсомолец Кременчук Владимир. Царех тхоай «маякаш» лоархІ оаха. Иштта коллективе лоархІаш ба слесарь Нинилин Иван, кузнец Немцуров Петр.

Творчески, уйла тІаяхийта къахьегаш ва вулканизаторщик вола Усаев Михаил а. Из тха дикагІа вола рационализатор ва, цо еннача рационализаторски предложенеех Іалальмате дукха пайда баьннаб боахама. Масала, механизатораштa ховш да трактора водяной помпаш мел эшаш я, уж лаха мел хала да. М. Усаева еннача рационализаторски предложенех хІанз оахош хьаю оаха из дефицитни оатхал.

Мастерской коллективо дош деннад ерригa техника ханал хьалха — 20 февраль тІакхоачаш тоаь яккха аьнна, хІаьта из иштта хургхиларах дог тийша ла тхо.

Б. РАССКАЗОВ,
Наурски района «Терский» овцесовхоза ремонтни мастерской заведующи.

ЛАЬТТАШ АХА

ХьатІакхоачаш латт Іа, хІаьта республика колхозийн совхозийн кхашкара балхаш хІанз а чаккхдаьннадац — зябь оахаш латт.

Укх тІеххьарча деношка дикка айеннай цу балха темпаш, уж кхыметтел дІададхача шера боарамал а лакхъеннай. Хьокхамаш къаьстта лакха да Советски, Наурски, Ачхой - Мартана, Гудермеса районашка. Укхаза дукхагІа дола боахамаш хІанзле а зябь аьха даьннад, оахам даь доалаш латт царех эггара тІехьа хиннараш а.

Цхьабакъда, республика бІарчча хьайийцача гІадвугаш дац гІулакхаш — аха езаш йисараш 42 эзар гектар я. ХІаьта нагахьа санна цу лоархІамегІарча балха лерттІа тІа ца таІе — бІаьстан юхье аха дезаргда лаьтташ. ХІаьта бІаьстан юхье аьхача лаьтташка дІайийнача культурай хьувкъам лоха хулаш хиларал совгІа, оасар а дегІадоагІа.

ХьалхагІа а санна во лел балхаш Наурски, Сунженски, МалгІабика, Шелковской районашка. Газета оагІонаш тІа хьалхагІа а критика яьй царна, цхьабакъда, кулгалхоша, хьагучох, критика теркалъяьяц. Кхоачамбоацараш дІадахара дянза дарглоацар даьлац пар, цудухьа хІанз а тІехьагаьнна тІехьатекхаш лел уж.

Лаьтта оахача агрегаташа шин сменагІа болх белга вІаштІехь. даьккхадац, балха овсарле лакха йолаш къахьегара эша хьалаш кийчдаьдац механизатораштa, поощрени ергйола гІулакхаш чаккхдаьхадац.

ЦаІ ер да масал. Орджоникидзе цІерагІча Сунженски колхозе 27 сентябре денз 18 октябре кхаччалца 22 гектар мара аьхаяц. хІаьта Ленина цІерагІча колхозе цу юкъа цхьаккха гектар а аьхаяц. Октябрь бетта ткъаь дийнахь район бІарчча хьайийцача лаьтта оахача цхьан агрегата лоархІаш деннен бийсаннен аьха лаьтта цхьан гектарал кІезигагІа да.

Тамаш йолаш хІама де юрта боахаме районни управлене кулгалхой сел сагота боацаш багІар. Царна гуш хиннай колхозийн совхозийн механизаторий балха «темпаш», хІаьта а цхьаккха хІама даьлац пар селлара йоакхо ца хилар дІадаккхара. Из бахьан долаш да-кх цхьан хана республикерча ерригача районашта хьокхам телаш хинна Сунженски район тІехьайисар а.

Бехказлю хила йиш йолаш яц Наьсарерча специалисташта а. Района совхозашка шерра-шера цар бехкагІа ма доадийсий ІалальматеДукха лаьтташ бІаьстенна лаьохІа ца оахаш. Кхы дикагІа хьал дац укх шера а. Зябь ахара план 53 процент мара кхоачашъяьяц.

Цхьабакъда, гІулакх-м баьча балха дукхалах лаьтта а Іац. Механизатораша болх дика барга лаьоххІа хьежа декхарийла ба агрономаш. ДоагІар дяза хьаде.

ха деза оахам деча хана йовкъаш йоахкийтарашкара, тІийхига оахарашкара.

«Лаьтташ бІаьстан юхье оахаргдац!»—иштта ала деза республикерча лаьтташ леладераша. ХІанз кхашка дІадаяха еза лаьтташ оахаргдола ерригa агрегаташ. Гусеничии трактораштa меттел, чархаш йолча трактораша а аха деза лаьтташ. ХІара механизатора ший балха норма йоаккхилга Іалашде, тракторашта моральнии материальнии поощрени яра гІулакхаш шерагІа юкъехкахьа деза.

15 ноябре кхаччалца зябь ахар
(проценташца лоархІаш планаца нийсйича)

Ачхой-Мартана	91
Ведана	66
Грозненски	72
Гудермеса	91
МалгІабика	62
Надтеречни	89
Наьсарен	53
Наурски	94
Ножай-Юрта	83
Советски	118
Сунженски	68
Урус-Мартана	73
Шаьла	80
Шелковской	69
г. Грозный	90
Республике гІолла	75

ХАННАХЬА КИЙЧДЕ ФУ

15 НОЯБРЬ ГІАКХОАЧАШ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ БІАЬСТИ ДУВЧА ЯЛАТАШТА ФУ КИЙЧДАРАХ ЙОЛА

СВОДКА

(Фу кийчдара план проценташца)

Районаш	Ялати ялата, бовии фу	I классах дола фу	Гидуаргаш	Дукхкхача шерашка хула бьацаш	Цхьан шера бьацаш хула бьацаш
Наьсарен	92	78	81	66	—
Шаьла	82	63	—	—	—
Наурски	82	52	—	21	54
Урус-Мартана	52	47	34	99	48
Надтеречни	58	46	71	77	56
Грозненски	59	31	3,4-за		
МалгІабика	39	30	93	36	—
Сунженски	52	25	89	14	3
Ачхой-Мартана	16	—	—	132	60
Шелковской	47	19	106	101	136
Гудермесски	21	5	—	—	128
Ножай-Юрта	4	4	—	10	—
Ведана	0	0	—	—	—
Советски	0	0	—	—	—
Республике гІолла	58	33	62	99	23

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШ

ОТЧЕТ ЛУШ Я ПАРТБЮРО

Укх деношка отчетно-хоржамий собрани хилар Назранерча трикотажни фабрика юххьанцарча парторганизаце.

Парторганизаце бюро отчет аьча докладчино а докладах лаьца къамаьлаш даьча коммунисташа а белгалдаьхар отчет лучу юкъа гIа парторганизаце гIулакхаш кIезиг-дукха тоаделла хилар. Коллектив производствени декхараш кхоачашдара ваьрцагIъяккхара тIадерзадаь хиллад уж.

Партийни собранешкий партбюро заседанешкий дийцад партийно-политически болх балха лоархIамегIара дешаш. Масала, цига дийцад КПСС XXIV съезда а областной партийни конференце а итогаш, массехказза дийцад социалистически яхь вIаштIехьъяккхарца дувзаденна дола дешаш, вадийгIад профсоюза фабричии комитетен фабрика ВЛКСМ комитетен балха хьакъехьарча отчетага, хIаьта иштта дийцад политически дешара система 1970—1971 дешара шера баьча балха итогаш, оборудованин материальни ценносташи лораелга вIаштIехьдаккхара даькъерча коммунистий лоархIамах, фабрика коллективана интернациональни кхетам лулга тоадара де дезараш, кхыдараш.

Дукххача коммунисташа хьинаре дакъа лаьцад партийни собранеш кийчъеча а цига дешаш дувцача а. Партийни собранешка дувца уттаду дешаш кийчдеча юкъеззаб партбюрос къона коммунисташ а. ДукхагIбола коммунисташ тIадехка партийни гIулакхаш долаш ба. Уж дика кхоачашду С. Трифоновас, О. Аушева, М. Вузуртанова, С. Тумгоева, Е. Кузнецовас, В. Неделько, С. Мержоева, кхычар.

Фабрика коллективе массово-политически болх бу 13 политинформаторои 25 агитаторои. Царех дикагIбараш ба А. Яковченко, Е. Кузнецова, О. Аушев, М. Мальсагова, С. Муцольгова, Ф. Орцханова, А. Мельников, М. Костоева.

Партбюрос практически новкъостал даьд профсоюза фабричии комитетан фабрика комсомола комитетан, хIаьта из бахьан долаш пар гIулакхаш тоа а деннад. Массе оагIорахьара дикка тоабенаб комсомольски организаце болх. Фабрика комсомольцашен кагирхошен хьинаре дакъа лаьцад КПСС XXIV съезда баха боагIIача тайпара накъабахара деласча социалистически яхье, маьхера инициатива кхайкаьй съезд йолча деношка кхоьча материалашца болх беш даха. ХIаьта царех дукхагIчар шоай доли кхоачаш а даьд. Комсомольцашен кагирхошен хIанз а доагIIаш дола дакъа лоац партийни съездо белгалдаь декхараш кхоачашдеча.

Цхьабакъда, цунца цхьана собране къамаьлаш даьча коммунисташа дукхагIа дийцар предприяте партбюрон администрацен балха тIарча кхоачамбоацарех.

Партбюрос а ерригача парторганизаце а хIаьта иштта фабрика администраце а шоай коллектив оарцагIъяккхац социалистически декхараш толаме кхоачашдара кеттел, ийслагIча пятилетка хьалхарча шера производствени план кхоачашъяра а. Ийс бетта валови продукци арахецара план 88 проценти продукцена реализаци яра — 81,5 проценти мара кхоачашъяьяц. Цо хьахьсих, партийни организаце беш бола массово-политически болх хIанз а КПСС XXIV съездо хьалхашка оттадаьча декхараша, айбеннача производства боарамо ма яххара ца хилар. Шоай участкашка болх во бу политинформаторашен агитаторашен. Коллектив оарцагIъяккхара лерттIа пайда эцац пенгаетехи гойтара агитацен. Цхьабола коммунисташ производстве хьалхе лалаяра дакъа дизза дIаьхош бац. Парторганизаце хIанз а кхоачамболаш тIахьожам лоаттебац администраце гIулакхашта.

Фабрикерча кулгалдеча болхлоша шоай участкерча гIулакхий хьакъехьа отчеташ геттара кIезига тийннай партийни собранешкей партбюро заседанешкей.

Из бахьан долаш фабрике хIанза а тоьал дукха ю прогулаш, дIаьхаиц социалистически доалахье лечкъаеш йола моттигаш. Балха тIа шоайла лерттIа бувзабеннабац цехийн производственни участкайн начальникаш, хIаьта из бахьан долаш каст-каста телхаю предприяте подразделеней балха режим. Ший лерттIа болх бац снабжене отдело, хIаьта из бахьан долаш производственни участкаш хаинахьа Iалашъяц бедалцен материалашцен.

ХIанз а лоха я фабрике къахьегама овсарле. Производственни план кхоачаш ца яра эггара доккхагIа дола бахьан да болхлой ца тоъар. Кхы тIа а болхлой дIанйбаран Iомабаран де дезар дац. Доккхий кхоачамбоацараш да болх беча оборудованех пайда эцара даькъе а.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да социалистически яхь вIаштIехьъяккхара даькъе, цига хIанз а дукха я формализм. Къаьсткъаьстача производственни участкай масала, ширпотреба, технически тIахьожама отдела, кхыметтел социалистически декхараш а дац. Яхье итогаш массаза а яц ханнахьа. Производстве хьалха латтараштa поощрени яра геттара кIезига пайда эц материальни моральни стимулех. Теркалдац производстве хьалха латтарий опыт дIайовзийтилгеи юкъехьолген.

Отчетно-хоржамий партийни собране ше тIайийцача социально партбюро декхарийла яьй балха тIара цIенхаштта кхоачмбоацараш дIадаха, партийни организаце а фабрика ерригача коллектива а гIулакхаш овлангара денз тоадара тIадерзадаь гIулакхаш белгалдаьхар.

Партийни организаце бюро керда состав хержар.

Н. СМИРНОВ,
«Ленина никъ» газета редактора заместитель.

Пятилетка хьалхара шу

ШАХТАНА ТIЕРА СЕДКЪИЙ

ВОРКУТА. Шера социалистически декхараш, планал совгIа межа 220 эзар тонн кIора а луш, ханал хьалха кхоачашдаьд заполярни шахтераша. Полярни бийсашка сийрда доаг КъахьегамаЦIеча Байракха орден лелаеча «Октябрьская» яхача забойра мухь алсамбаккхар дукъа эггара хьалхара яхь йоланьча шахта копра тIара седкъий. Пятилетка бIубенна дIа а йолаь, горнякаша планал совгIча счете дIаязъяй ворхI бIаь эзар гаргга тонн кIора. Бетта хIара болхлочоа лоархIаш «Воркутауголь» яхача комбинате эггара дукхагIа кIор баьккхаб цар — бIаь тонн гаргга. ТIехдика къахьег укхаза Жигалов Геннадей Сорочинский Иванен бригадаша. Укх деношка денен бийсанен лаьрхIа уттаю планаш дикка тIехкхоачашъю №№ 17, 25, 27 йолча шахтай горнякаша.

БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЙ

КУСТАНАЙ. Хийцца низах чIоагIлуш йоагIа КПСС XXIII съезда цIерагIа Кустанайски комвольно-маьша комбинат. Укх деношка укхаза продукци тела доладеннад 34 эзар совгIа тай хьувза йоагIииг. ХIанз ше ма ярра болх бе йолаеннача тай хьувзача производства низ кхоалагIа дакъа совгIа тIаккхийттаб.

ЧЕРНОГОРСК. Хакассерча гIишлошъерашен монтажникашен ханал хьалха болх бе йолалийтай Черногорски комвольно-маьша комбинат. Шера 14 миллион гаргга квадратни метр кIада арахец цо. Паччахьалкхен комиссе геттара дика лаьрхIад гIишлошъяра балхаш.

ОРЕНБУРГ. Котамаш дIачуэца ханал квартал хьалха кийчъяьй гIишлошъераша керда Гайски птицефабрика. Автоматизировании птицеграде керда вахар дуларгда 50 эзар яхкача котамо.

ЧЕЛЯБИНСК. Кхо эзар совгIа тонн сом чухошаргба укхаза гIишлошъераша ханал хьалха хьал а яь, царгара хьайцача кердача шин хранилища чу.

ВЛАДИВОСТОК. Уссурийски тайгана юкъе хьалдаь дaьнад Даубихе яхача массача хих тилла 600 метр дIаьха бетонни тIий. Цу тIаьво вIашагIъювзайолийтаргья Приморья хьун - промхозаши хьу чакхйоаха предприятеши.

(ТАСС).

ГОЭЛРО 50 ШУ ДИЗАРА НАКЪАДОЛХАШ

ГОЭЛРО ленински плана 51 шу дизара сийна аьржа яхь ди тIехьа шерлуш латт Грозненски объединене ТЭЦ-а энергетикашта юкъе. ИйслагIча пятилетка хьалхарча шера план кхоачашъеча хьинаре дакъа лоац хIара смена, бригада члено. Къаьстта нийса делае еза теплоэнергетически оборудоване технологически режим Iан замалахь.

Шоай декхараш тIехдика кхоачашдеш ба №№ 1, 3 йолча электростанцешкара дикагIбола кательнии турбинии машинисташ — Ш. Латухов, В. Пашанов, И. Гурба, электрослесараш прибористаш А. Асуханов, Д. Буков, Ленина орден лелаю электромонтер М. Колин, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Экспериментально - хьокхама—юрта поселка планировка яраха из хьалъярахи белорусски архитектораштa В. Н. Емельянова, Г. В. Заборскева «Прогресс» яхача колхоза председателa Ф. П. Сеньковна 1971 шера йола СССР Паччахьалкхен преми еннай. Цу поселкагIа гуш да юрт эргаяккхара хьакъехьа парте оттадаь декхар архитектораша, инженераша, гIишлошъераша, боахамий кулгалхоша миштa кхоачашду.

Гродненски области «Прогресс» яхача Ленина орден еннача колхоза центральни усадьбе хьалдаьд коммунальни мел эшар дола оригинальни архитектура нах чубаха цIеноп, торгови центр, гостиница, столови, колхоза правлени юрта совети чуйола зданеш, хьалъеш я опытови гIулакх дара комбинат, лувча бассейн, магазинаш. Поселок хьалъяь яккха лерхI 1980 шу тIаккхоачаш. Цу хана укхаза вахаш хургва 3 эзар саг.

СУРТА ТIА: «Прогресс» колхоза центральни усадьбе сарахьа.
Н. АКИМОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КА ЯРГЬЯ

Хамзаев Джунида Лаьча дика вовзаш ва «Автоспецоборудоване» Грозненски опытно - экспериментальни заводе. Цо къахьега 22 шу да. Сварщикалла Лаьчас болх бу ялхайттлагIа шу да. Цудухьа йоккха опыти лакха говзали я цун. Ерригача заводе дикагIа болча сварщикех лоархIаш ва нов. Хамзаев.

— Хамзаев Джунида Лаьча дика производственник, эздел долаш саг ва, — йоах керттерча инженера нов. Киева. Цо цхьанне даь Iац цунна дика тешал. Из мел вовзараша дIайха дешаш оал цох. Иштта ший сий дайта атта деце а, хьаьналча къахьегамца даькка сий кхерий тIа даь йоазув санна чIоагIа да оал.

Республике яйза ца Iеш мехка а, доазол арахьа а дика довзаш да опытно - экспериментальни заводе арахецача продукцех цхьа дакъа. Уж я 4. 7. 8 тонн мухь айбу подъемникаш, 40 тонни прессаш. Доазол дехьа дIахкухьийтача цу продукцена сварочни балхаш деш ва нов. Хамзаев. Цхьаккха а гIалат ца доалийташ цIена бу цо болх. Цун кулгех чакхъяьнна продукци тIахьожам бе безаш хилац. ЩIаккха а ца хиннача тайпара хьинар айденна къахьегаш лакха толамаш доахаш чакхваьлар нов. Хамзаев В. И. Ленин ваь бIаь шу дизача шера. Цудухьа цунна елар Ленински Юбилейни медаль. Из хьаьхара денна совгIат дал Лаьчийна. БархIлагIа пятилетка кхоачашъеча доккхий гIулакхаш карагIдувларах цунна еннай «За доблестный труд» яха медаль.

Дукха балхара дIабувлача нахах вашаш вац Лаьча. ХIаьта цо ше цкъа мара хийцаяц балха моттиг, 1957 шера Грозне вахацIавоагIаш. ХIанз ше волча нов. Хамзаева болх бу 14 шу совгIа да. Шийна тIадилла гIулакх ханнахьен цIенен кхоачашдарца, эшшача моллагIчоа новкъостал де кийча волаш. Iимерза, безаме хиларца юххьанца денз ше вувца воаккхийт Лаьчас. Цун хьинар шоашта дайзача, организаторски талант гучаьлча цеха кулгалхоша 17 саг чувоагIача сварщикий бригадана кулгалле оттаву нов. Хамзаев. Аьлча харц дац, цунга доал кхаьчачул тIехьагIа бригада гIулакх тоаделар, планови заданеши тIайийу локкхий декхарашн толамегIа кхоачашде яьлар коллектив. Бригада болхлой де дезар фуд аьлча, сварка а еш тайп-тайпара подъемникаш, прессаш вIашагIъехк. Керттерча даькъе экспортни продукци я цар кийчъер. Шоаш кхоачашдер бехктокхаме декхар долга ховш волча нов. Хамзаева эггара хьалха бригада болх дика вIаштIехьбаьккхаб. Де дезар хьалхагIе а фуд а хайя цул тIехьагIа болхлой боагIбоагIача дIанийсбу цо. Кхычарна дIатIа а ца дехкаш халагIа, саготагIа дар ше ду бригадира. Цунгара хьокхам ийбу бригадерча наха. Дукххача хана денз хьинаре къахьегаш хьавоагIача нов. Хамзаева цIи завода сийлен Книжка тIа дIаязъяьй. Завода сийлен Доска тIа даьллад цун сурт. Дика производственник хиларах тарра завода общественни вахаре а доккха дакъа лоац Хамзаев Джунида Лаьчас. Ленински райсовета депутат хиннав из. Дукххаза а профсоюза цехкома, завкома член хийржав, цеха партбюро член хиннав. КПСС Ленински райкома член ва нов. Хамзаев.

Х. АРШМАТОВ.

ЦАР СИЙ ДУ МАССАНЕ

Грозненски № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприяте хьалха латтачарех а Хижняк Николай Михайлович керте латтаца Грозерча ворхIлагIча маршрутах делача автобусий водителий бригада. Автобусий парках пайда эцара коэффициент эггара лакхагIа я цун. Цхьаккха авари ца хулийташ къахьегаш ба водителаш. Укх шера бригада кхоадьд бIаьш килограммаш дизельни доагор. Пассажираш дIаюха бигара итт бетта план 115 процент кхоачашъяьй. Хьалха латтача бригада хIанзлехьа тIехкхоачашъяьй 11 бетта задани а.

Бригадира Николай Михайловича дика вIаштIехьбоакх водителий болх. ХалагIча маршруташка цо хьежабу йоккха опыт йола водителаш. Цар автобусаш цIена лелаю, пассажирашта культурно гIулакх ду.

Бригада кулгалхо цов. Хижняк ше коммунист хиларга хьежжа общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоацаш ва. ШоллагIча автоколонна партбюро член ва из, из хьеж социалистически яхь миштa лел.

Пассажирски автотранспортни предприяте болхлоша чIоагIа лоархIаш сийдеш ва къахьегама ветеран Ахмадов Махьмада Iабдул-Хьамид. 27 шу совгIа да я цо водитель волаш къахьега. Цу шерашка цунна тийннай итташ Сийлен грамоташ, ахчан премеш, баркалаш кхайкадаьд. Авари йоацаш болх барах значок еннай цунна. Ахмадов ва коммунистически къахьегама ударник.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: дикагIвола водитель I-Хь. Ахмадов.
И. Плиева сурт.

ЧКЪАЬРИЙ IАМ

Сунжерча колхозашка чIоагIа терко ю экономика айяра гIо деш йола тайп-тайпара отраслеш ебаяра.

Цу вай ювцача гIона отраслешта юкъе дикка моттиг дIалоац Iамаш чу чкъаьрий кхедаро. Кирова цIерагIча колхозе бIаьрча ший тайпара ферма а уж чкъаьрий леладеш. Пайда эцара хьаштдолча доахан леладеча фермаца яхье яла йиш йолаш а я. ДIадахача шера 60 эзар сом цIенача пайдана ахча диллар цо шоай колхоза кассе.

Чкъаьрий боахам лакхача боараме лелабеш, цун моттиг тешаме лелаеш хьабоагIа нов. Пискунова кулгалду колхоза чкъаьрий леладераш. ВДНХ дакъа лоацаш я из ферма.

Укх шера кхы а беркатегIа хиннад колхоза Iамарч. ДIадахача шера хинначул хIама ца эшшаш шоза дукхагIа карп яха чкъаьрий даха лаьрхIад укхаза цу Iамаш чура, вешта аьлча 40 тонн.

М. НАРАЕВ.

ЮХХЬАНЦАРА ИСЛАМ, ЦУН СОЦИАЛЬНИ ЧУЛОАЦАМИ ИСТОРИЧЕСКИ ЛОАРХIАМИ

ТЕШШАМЕ ала йиш йолаш да, цхьаь цхьан мусульмански теолога, кхыметтел богословe дешаех эггара чIоагIагIа цхеташ волчоа а, могаргдац ислама керттера принципаш цхьан тайпара (цхьан маIане) яшха, дIаяхача ханарен вай деношкарен цун социальни политически лоархIам къоастабе.

Кхетадеш да, логически вIашдухьаленаш моллагIча дынца а корайоагIаргйолга. Цхьабакъда, исламаца дукхагIа корадоагIа логикаца нийса ца доагIачарел а доккхагIа дола хIамаш. Нийса хьабоагIаш ший цхьа идейни никъ бац цун. Мусульмански доктрина вIашдухьаленаша дукхха ха хьалхагIа денз шоашта теркам тIаззаб, КъорIа Iо мел дийшар цецвоаккх. Масала, царех цхьанне маIан шоллагIчо доалеш хилар ма теркал ца деш латт КъорIа тIа деррига а даьла кхелагIа лелаш хилара принципахи сага ший лоIама паргIатон идеяхи дувцаш дола аяташ. Иштта цецвоаккхаш кегаденна да дына рациональни знанецара гIулакх мусульмански дашхар а Чурча вIашдухьаленех дизза да кхыча дынашцара ислама гIулакхаш миштa хила деза дувцаш дола Мухьаммада хьехамаш а.

Цу тайпара вIашдухьаленаш хиларгIа цхьанна а лоархIаме доаца хIама хиннад исламах мировоззренчески даькъе цаI бола хьехам хетийта гIерташ мел леладаьр. Нагахьа санна, масала, моллагIа волча Мухьаммада хьехамаш доашхачун сага лоIама паргIатон идея бокъонца леррагIа хьаслла безам хилча, из бакъ ца деш цунна духьалбовлар ортадоке байракха кIал латта нийсса юхадухьларча, деррига а даьла кхелагIа лелаш да яхача идеяна тIехьа лаьттараш. ХIаьта царех хIара оагIоно Iаьса лерхIар вокх оагIорахьара бараш: боккъалдар аьлча деррига даьла кхелагIа лел яха ислама интерпертаци а мича хиннай бIарчен логичнии хила йиш йолаш. Цу е вокх оагIонна хетараш исторически котдала йиш йолаш дар, цхьабакъда «теоретически» совле цунга хиларах-м даргдацар из. Белгалдоалаш хIама да, шоайла къувсаш йола оагIонаш а аргументацеш массаза а юххьанцарча замалахьарча, вий халифа замалахьарча «цIенача» бусулба-дына хьехамца ювцаш хилар. Дагадоацаш хулаш дий из?

Юххьанцара ислам мишта хиннад хьоастаде хьожаргда вай. Эггара хьалха белгалдаккха деза, ислам хьакхелларaш, шоаш из дын доктрина вIашагIйоллача хана цун бIарча цхьа мировоззренчески уйла хилийта цIаккха а гIийрта ца хилар. Юххьанца денз ховшие а буташ санна дIакхоачаш ца хулийташ битарца, принципаш дукха хиларца, прогматически хувцалуш хиларца белгалбаьнна хиннаб бусалба ды. Кхыча тайпара хила йиш йолаш а хиннадац из — хIаьна аьлча алхха е хьаштдаь е духхьал дына доктрина санна хьа мича хиннад ислам, дукхагIча даькъе из хьахиннад политически идеологи, белггаларча общественни низий ресьни политика духхьалара дына лард санна. Ший цу гIулакхаца къаьгга хьагучадаьннад из Мухьаммада а юххьанцарча халифий а хана. ХIаьта юххьанцарча мусульманства ерригa мировоззренчески уйлаш а цу тайпара лард йоллара декхараштa тIаерзаяь хиннай: логически уж лерpагIа ца хиларо къайла а лоаттадаьд, Iалаш а даьд уж политико-идеологически даькъе лерагIа хулга. ЦIена хьашт, практически гIойле, идейно-мировоззренчески даькъе боарамера никъ лелабар — исламаца цхьана хьахиннад уж гIулакхаш, ший дерригача истоpе чухь уж доахкаш хьа а доагIа.

Предане дувц, ламазаш деча цхьан цIагIа модз, чхьагIар, шура чуйолаш кхо кад кховдабаьб Мухьаммадага, яхаш. Пайхамра шура хержай Цу лоадам боацача пайхамара даьча гIулакхах символически интерпретаци хиннай: модз хьа ца эцарца, дегIа хулаш дола язычески тоамаш Мухьаммада ца могадар да, дог сов ураоттаду хIама хиларах тарра хьа ца эцаш дитад цо чхьагIар; цо хержай шура — унахцIенон деррига а боарамагIа лелаелгеи ший доаллар — ислема чулоацамо ма яххара дола хIама.

* * *

Ислм кочевникий, бедуиний — цу ханарча Iарбий общества доккхагIдолча даькъа — хьашташ, эшараш, дагалаттараш кхайкадеш да аьнна хеташ бола историкаш цхьадолча даькъа мара бакъбац. Немций социолога Макс Вебера «тIемахошта бола дын хьехам» санна лоархIаш белгалбаьккхаб ислам. Ишта из белгалбаккха цхьадола бахьанаш долаш да. Iемахочун психологи гуш я Мухьаммада дукхача хьехамашка — цо ший декхар лийрхIад мехкаш хьалувцанза дарг ца хилар бакъдарахи гIемахошта болча наха къаьстта гIойленаш хилийтарахи. Цхьабакъда бIарга ца го йиш яц, тIемаш дара мехкаш дIалувцари мусульмански общинана алхха керттера декхар кхоачашдара — бIарча цаI йола а низ бола а паччахьалкхе хьаяра средство мара ца хилар.

Паччахьалкхе хьаяра идея — из да ерригача юххьанцарча мусульманства юкъмоттигера дош, хIаьта из идея хьахиннай шоай товараштa рынок шеръен дегIайоалаен гIийртача, Гаргарча Малхбоален шеррача территоре тIа «частни торговли» элементарии паччахьалкхен правови накъаца хьаллацар дезаш хиннача торговцашта юкъе (буржуазни меноби стоимостен пайдайн проблемаш цу хана Маккарча купечествана мел хинна а цIенхаштa лоархIам болаш хиннаяц).

Мухьаммада берригача дына хьехама гIехьарча плане геттара шаьра белгалйоалаш я цу хана Iоадаь руакъа лорадеш а из шорттиген леррагIен мара алсамдаха мукъа ца луш а йола низ бола паччахьалкхе, цхьан оагIорахьара, гIожача натуральни боаха а, вокх оагIорахьара, спекуляцеиен совдегаралан а духьалатта торговли хьаллоацаргйола паччахьалкхе хьаяра идея.

Хьажал мичара хьайоагIаш я ислама «гIаьххьача кхетама» дух, цун чухьара «политичность».

Торгови Макка, цун купечески дынен вахара доале лаьттача, гIоръяьннача къурейший племена чудоагIача къеча тайпах ва Мухьммад. Дыно везваь пайхамар хиларах тарра Маккарча рынке нийссача а хIаьта йиш хуле кулгалдара а бокъонашта тIехьарча, юкъерчен кагийчен торговций (белггала торговций) болама лидер а идеолог а хинна дIаэттар из. Цун аьттув баьхараши гIончийн хиннаб купчиха Хадиджа (хьалхагIа цун фусамнанен цул тIехьагIа сесаги хинна), цун даь вешийвоI Iаьла, купец Або Бекр. Мухьаммада хьехамаш каст-каста ший къамах болча бIаьхийча наха — идола сужне ухараштa духьалдерзадаь хиннад, цар традиционен дына духьалъяьккхай цо даьла цаI хилара идея. Цунна тIакхеташ яр «АллахIа вайтачох», даллен нахан юкъе латтачох, наха юкъе лелача дерригача гIулакхий лакхехьарча кулгалхочохи судахочохи йола догматаш. Кхыча дешашца аьлча, дына а политически а деррига Iаьдал шийга эца гIийртав Мухьаммад. Iарбий тешаш хиннача къаьнача дынашта юхе керда ды белгалбоаккхаш дола дикка лоархIаме гIулакх да из.

Маккарча къеча наха цу сахьате хьаллацанзар Мухьаммада хьехам — ший керттерча чулоацамга диллача царна лаьрхIа мича хиннаб из, цо теркалдеш хиннараш хьалдарий, доала кIал латташ, цхьаццадолча хIамашта карабензабаь бале а, торо йолаш болча наьха хьашташ да. Цу гIулакхашца белгалйоал хьахулаш лаьтта мусульманство къегIбарийн дукхагIа тоIабаь боахкарийн дагардарашца айхагIча тайпара бувзабенна хиннача юххьанцарча кераста дынага диллача.

Ший хьехамашка торговли массе тайпара хестаю Мухьаммада: «ХIаьй шо, тийшараш! Халача Iазапах шо доахаргдолаш йола торговли могайича фу дар-хьогI аз шоана? (61 сура, 10 аят). Цхьабакъда, торговли Маккарча экономически вахаре чIоагIа даьржа совдегарали спекуляцни юхаозилга дIадех цо: «Наьха торо совъяккхар духьа оаш пайдаца луш дар — АллахIа даргдац сов» (30 сура, 38 аят). «ХIаьта АллахIа торговли магийтай, тIехьаяккхар дийхкад» (2 сура, 276 аят). Из дIадийхар совдегархоша лоалла оттабаьча Маккарча къеча наьха хьашташа ма яххара хиннад, цхьабакъда, кхы а дукхагIча даькъе кхоачащдеш хиннад цо спекуляце киловзалашца бIаьхий хиннача рынкера аракхийсача а даим совдегарех тийша хиппача а юкъерча торговца дагадаьхкараш.

Геттара бакъ хила тарлуш да, Мухьаммада дына хьехам юххьанца юкъерча торговций экономически консолидаце герз хинна хилар. ХIаьта мусульмански моралб ше а хиннай юххьанца традиционни торгови гIулакхаш дIахо торгово-капиталистически гIулакхагахьа довлара новкъарле еш а хьалххагIе а юкъара берзабаь совокупни пайда шорттига, цхьабакъда, тешшаме Iалашбеш а йолча предписаней совокупность. Юххьанцарча капитализма замалахь Малхбузехьа капиталистически накоплени духъювла хьаст а хинна лаьттача торгово-совдегарала операцех Iайнача рузкъана исламо чIоагIа критика яьй, хIаьта цунна тIехьакхер язычества керттера, айпе тIехьале санна а лаьрхIад (белгалдоаккхаргда вай, язычески культаш цу хана чIоагIа юкъекхухьаш хиннай чIоагIа хIама товш боацача купецашха болча хьалдараша). Из тIех рузкъа тIа ца эцар далла чIоагIа мутIахь хилар санна лоархIаш хиннад.

КъорIа бIаьхий нах бехке беш хиннабац цар, цу даькъе даьла вицвича а цу тайппара торгови пайдай юкъерча боарамал тIехбаьлча а мара. ХIаьта «тешарий доалахьенахи рузкъахи» (вешта аьлча юкъерча боарамен кердача тайпара декъарен дисциплина кхоачаш а еш, бартагIа, «гармонизированно» лакхлуш долча хьалех) лаьца аьлча, цар исламо юххьанца денз хоадамболлаш гадоахаш хиннад. Кхыча хьалдарашка хьежача «сов дIахьалха лелхилга» хьалдолча сага дийхкад КъорIа, цхьабакъда, даьлах тешарца вIашагIхийттача а тIа-тIа дын политически община хиле дIаотташ хиннача а собственникий шоай доалахьа йитай цо бIаьхий хилар духьа лоаттабеча къовсама моллагIча приемехи средстваехи пайда эцара бокъо.

Ислам хьахиннa исторически хьалаш Iомадаро йиш хулийт кланови мораль мусульманстве сел чIоагIа хIанай, бусалба наха шоайла леладу гIулакхаш белгаллеш йола бакъахьара предписанеш укхаза даьлах ца тешаращца къиза хила яхача хьехамашта лалла хIана латт кхетаде.

Юххьанца «бIаьхий хилара цхьана гIулакхаш леладелга» Iалашде дезаш хиннача мусульмански морало «шоайчарна юкъе» агрессивность магийтаяц, цхьабакъда общиннаца боацаращца лелае хийша магийтай из. Белгалдоалаш да, тIем тIа яьккха фос екъара хьалашта йоагIаш йола предписанеш шоаш ма ярра КъорIа тIа хилар, — цу предписанеша хестабу моастагIашкара рузкъа хьадоахаш бола тIемахой, цхьабакъда, цу цхьан ханна магийтац царех хIаране ше-ше вIаьхий хилара лелаю агрессивность. Бусалба нах цхьана, юкъа бIаьхий хилара йола средство хиларах тарра тIом харцахьа ца лархIарал совгIа, массе оагIорахьара къоабалбу из: «АллахIах ца тешаращца тIом лоаттабе… гора оттабаь хиларах тарра, цар шоай кулгаца есакх хьаяллалца» (9 сура, 29 аят).

Мухьаммадал тIехьагIа хиннача халифаша гIулакхаш дукххача хьале цу хьехамга хьежжа леладеш хиннад, хIаьта укхаза керттера лоархIаш хиннар им даллийтара даьлах ца тешараща тIом лоаттабара идея а йоацаш (дукхаза а ислама керттера белгалагIа йола оагIув лоархIаш йола машар ца хилара, тIом хьашт хилара, фанатизма уйла а йоацаш), нагахьа санна ишта аьлча меге, йовзаш йола «экономически мораль» я; эттача хьалашка хьежжа йолча моллагIча средствашца мусульмански община рузкъа алсамдаккхар. Кхы да бараш шоай традиционни ды лелабайтарг «мах тела» а шоашта къахетам бехаш хIара сага тIера налог казна чу дIачутела а раьза хинначул тIехьагIа халифаша кхы шеко йоацаш ды моллагIа а могийташ хиннаб. Юххьанца мукъа дита хиннад «йоазон наха» кхайкадеш дола дынаш (христианство, иудизм, зороастризм), хIаьта XIV бIаьшерене мукъа бита хиннаб китайций ды а.

КъорIа тIа яздаьр ше ма дарра Iомадарочул дикагIа духтIавоаккхаргва ислама чулоацама халифата налогови системана яьча анализо. Цу анализо вывод яйт мусульмански община эггара хьалха экономически хьалаш белггаларча юкъерча боараме искусственно соцадаь лоаттадара хьаяь гIаьххьа бIаьхийча наьха политически объединена хинна а тIема-политически средствай къаьсттача система новкъосталца мусульмански доацача деррuгача дуненна эксплуатаци е лерхIаш из хинна а хиларах.

Цу хьакъехьа чIоагIа хоза духтIавоакх бусалба мехкий социальни историе чухь лоархIамеча, загат яхар, е кхыча тайпара цунах ма аллара, «законагIа оттадаь сагIа» — хьал дараша мискашта тела къаьстта ший тайпара налог санна йолча лоархIамеча явлене. Цхьан оагIорахьара, рузкъа гIех ца далийтара духьала, хIама сов тоадалара духьала дерзадаь хиннад из, цу тIа а «цIена» леладу экономически гIулакхаш хьаллоацаш а хиннад цо, хIана аьлча оборотерча капитала тIера из доаккхаш ца хинна хиларах. ХIаьта вокх оагIорахьара, загато сов чIоагIа къел, мискал дIайоаккхаш хиннай, общества членаш цхьадолча даькъе тоьал вIаши нийсбеш хиннаб, къечар а бIаьхийчар а рузъаи иллюзеш а уттаеш, хIаьта цу гIулакхо халкъаш ца гIеттийташ юхакъувла дезаш хиннад.

Загат исламски хьехама юкъедоаладар мусульмански пайхамара ший тайпара йола гуманни акт санна лархIа а йиш йолаш да. Цхьабакъда, вокх оагIорахьара, къел мегийташ хиннай цо, хIана аьлча боккъонца мискала элаш гедалургдоаташ йола бокъо лу цо мискача сага сагIа деха. Мискалца обществага машар байташ

ДЕПУТАТИЙ КЕРТТЕРА ТЕРКАМ—ЮРТА БОАХАМА

Юртбоахама продукци алсамйоаккхача хьинаре дакъа лаца декхарийла яьй КПСС XXIV съездо моттигера Советаш. Шоаш моттигерча Iаьдала органаш хиларгIа тарра уж декхарийла я юртбоахам дегIаккхувлара гIулакх Iилман ларде а доахаш лаьттах, хьайбаех ма хулла дикагIа пайда эцилга Iалащде.

Укх шера июнь бетта Шелковской района къахьегамхой депутатий Совета хьалхарча сесседийцар КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра дакъерча Шелковской района къахьегамхой депутатий Совета декхарех дола дош. Цига тIайца решенеш кхоачашъяра оарцагIъяьхар Шелковской райисполкомо юртийн станицайн Советий исполкомаш, массазара комиссеш, юртбоахама специалистий актив. Района хIара боахама коллектва дIадовзийтар цу хьакъехьара шоай декхараш. Иштта айбир къахьегамхошта юкъера кхетама болх. Цу гIулакха хIара боахаме вIашагIъеххар информаторий группаш, цул совгIа бетта цкъаза арадуала доладелар хьайбаш деладерашта юкъерча социалистически яхьа итогех дувцаш дола бюллетенаш. Района хьайбай боахамаш дикачеи дарегIеи долча доакъарца Iалащдара социалистически яхь яьржар бригадай, фермай, звеной коллективашта юкъе. Иштта Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча «Путь к коммунизму» колхоза коллективо района юртбоахама къахьегамхошта юкъе болам дIаболабир «Лаьтта леладара культура лакха йола боахам» яха цIи яккхара. Районии Совета сесси хилча гIоне эргаяьннай юртийн станицайн Советий балха планаш а. Шоай планаш тIа цар дуккха дуккагIа терко ю социалистически декхарашн паччахьалкхен планаши кхоачашъяра, производствера депутатий лоархIам, денал айдара. Масала, цу хьакъехьа къастта белгалъяккха йиш я Курдюковски, Гребенской, Степновски станичии Советаш. Цар дика йоакхо ю боахамашка хьайбай продукци яккхара, комсаш кхеяра, ялат чуэцара, доакъар Iалашдара дешай. Цхьаь цхьан станичии Совета сесси чакхъяьнаяц юртбоахамах лаьца дош ца дувцаш. Цу гIулакхо тоъал айбаьб къахьегамхой белхтоккхам, Советий лоархIам.

1971 юртбоахама шу чакхдоалаш латт. Мишта кхоачашъю района къахьегамхоша районии Совета сессе решени? Из къаьста хьахьокх юртбоахама шера итогаша. ШIаккха ца хьийкъача тайпара дика хьийкъай юртбоахама культураш, лакхъеннай хьайбай продуктивность, дийбад хьайбаш, коа тIара оалхазараш. Ерригача районе чудена кIа 37,2 эзар тонн да, тIаьийцача декхарел дуккха дукхагIа хул из. Ялат кхедарен из паччахьалкхенга доххарен хьоккхамаш массанел дикагIа да районии Совета депутаташ. Травин Николай Петрович керте латтача «Путь к коммунизму» колхозен Билетов Ананий Васильевич керте латтача «Красный пахарь» колхозен. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 27 центнер ялат чуийцад цу боахамашка, ерригача районе. 22 центнер мара ца ийцача. «Путь к коммунизму» колхоза къахьегамхошта юкъе шоай сий даьккхад депутаташа колхозхочо Аверина Нина Дмитриевнас, доярка Бисиккенова Мадина Шагровнас, хьакхарч лелаечо Пискунова Любовь Дмитриевнас, механизатора Дорофеев Николай Васильевича, иштта кхычар. Кертерча даькъе уж ба колхоза ерригача балха участкашка къахьегамхошта юкъе социалистически яхь йоаржаераш. Цу деша боккха лоархIам а беш дувц цар ялат кхедераштa, хьайбаш леладерашта, комсаш лелаерашта шоай боахама коллективана 1971 шерен ерригача пятилеткагIен хьалхашка латтача декхарех. Цу тайпара кхетама болх чакхбоах цар бахача наха юкъе а. ХIаьта хьадаьнва беркат хIанззе а гуш да. Бахача нахагара юртбоахама продукци эцара заданеш толамца кхоачашъеш хьайоагIа Бороздиновскии Дубовскойн станичии Советаш.

Къаьстта дика къахьийгад нисйлагIча пятилетка хьалхарча шера Социалистически Къахьегама Турпал, СССР Лакхехьарча Совета депутат В. Г. Табацкова керте латтача «Коминтерн» колхозен Ленина орден лелаеча «Шелковский» совхозен хьайбаш леладераша. Еррига хьайбай продукци яккхара шера заданеш кхоачашъяь баьннаб уж.

ТIаьийца социалистически декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIабоахача лоархIаме дакъа лоац районии Совета юртбоахама массазарча комиссе. Мадарра аьлча, из яр КПСС XXIV съезда юртбоахама болхлошта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара хьакъехьа районии Совета сессе решени кхоачашъяра тIахьожам лоаттабаьр а, даим къовсам боаржабеш хиннар а. Комиссена юкъебоагIа ялат кхедара, хьайбаш леладара дешаех районе дикагIа кхеташ бола, йIаьхий балха опыт а, говзал а, хьинар а дола специалисташ, районии Совета депутаташ. Уж ба, масала, нов. Шапов (комиссе председатель), новкъостий Табацкова, Закаев, Кравченко, кхыбараш. Мадарра аьлча из комисси юкъе йоацаш, цо лостам ца луш цхьаь цаI юртбоахамах лаьца лоархIаме дош къоастадац районе. Укх шера районии Совета сессе дувца юртбоахамах лаьца ши дош кийчлаьд цу комиссе, юртбоахама продукци алсамъяккха аьнна тIаьийца социалистически декхараш кхоачашдара тIахьожам лоаттабаьб, цу хьакъехьа гIулакхаш мишта дел хойташ хан-ханнахьа хоам бу. Масала, шу дIадоалуш «хьайбаш леладеча балха халача процессашта комплексни механизаци юкъейоалае» аьнна решени йир райсовета исполкомо. Из кхоачаш мишта ю хьежар комисси массеха бутт баьлча. ТIаккха гучадаьлар из болх цхьадолча боахамашка тесса лелабелга. Цу гIулакха бехке яр «Сельхозтехника» районии отделени. Комиссе цу саьхате оарц даьккхар, бехке бараштa доагIа таIазар а деш дерригача боахамашка дIадоладайтар фермашка комплексни механизаци юкъейоалаяра балхаш. ХIанз района 53 процент боахамашка автоматизацех пайда а эцаш хьайбашта хий меладелга вIаштIехьдаьккхад, доакъар дIателачеи ялат чуэцачен — 42 процент боахамашка механизировании да балхаш, 254 жа Iулах 158-ча механизацех пайда эцаш хий меладу, иштта дIаьхо.

Дика йоакхо ю юртбоахама массазарча комиссе «Района колхозашка экономически болх тоабара де дезарех» яха районии Совета сессе решени чакхъяккхара а. Цу хьакъехьа дукха къахьийгад комиссе члена «Коминтерн» колхоза председатела Вера Георгиевна Табацковас. Цо бехктоххаме хеташ леладу экономически болх колхозашка тоабе аьнна шийна тIаьлла общественни декхар. Ший колхоза хIара бригада, ферма, мастерской хозрасчетах болх бергболаш вIаштIехьдаьккхад цо. Из гIулакх пайдане а лаьрхIа района ерригача колхозашка чакхдаккха могадир райисполкомо. Иштта дукха ха ялалехьа района дукхагIа дола боахамаш хозрасчета тIа даьхар. Царех я хIанз, масала, 66 процент рентабельность лакхъяь «Путь к коммунизму» колхоз, рентабельность 53,6 процент лакхъяь Менжинске цIерагIа колхоз, иштта кхыяраш. Цул тIехьагIа денз экономически конференцеш ю райисполкомо. Масала, парех цаI яр дукха ха йоаццаш «Районе жа леладара гIулакх тоадара де дезарех» яхаш тема а йолаш хиннар. Жа леладечар Iоаяь хьалха латта опыт юкъцаш чакхъяьлар из конференци.

КПСС XXIV съездо чIоагIа лоархIам а беш белгалдаьккхад юртбоахама продукци алсамъяккхара пайда эцанза кхы а дукха торонаш йолга. ХIаьта уж Шелковской районе а шортта йолаш я. Цудухьа деррига до деза Шелковской района къахьегамхой депутатий Совето юртбоахама къахьегамхой хьинар кхы а чIоагIагIа ай а деш лаьттах, техникех, удобренех, кхыдолча кхоачамех бизза пайда эцара къахьегамхой оарцагIбаха беза. Депутат юстара хила йиш яц партен правительствав дерригача советски халкъа хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара гIулакха.

С. ШАДИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета оргинструкторски отдела инструктор.

Львовски Къахьегама ЦIеча Байракха ордена кинескопаш еча заводе хьаьй диагоналагIа 67 сантиметр йолча йоккхийча электронно - лучевой трубкай опытни образеций парти, Iаьржа—кIай передачаш яра лаьрхIа я кинескоп.

Керда кинескопаш дукха аравхеца йолаергья хьатIадоагIача шера.

СУРТА ТIА: завода экспериментальни участка вакуумщик Валентин Федорови техник Светлана Щербатски керда кинескоп тохкаш ба. (Лохехьа аьрда оагIорахьа — диагоналагIа 16 сантиметр хула экран йола электронно-лучевой трубка).

Ю. ШАПОВАЛА сурт.
ТАСС фотохроника.

МОСКВА. Паччахьалкхен Iилма - тохкама кизга институте оттаьча технологегIа Октябрьски революце цIерагIча Константановски кизга заводе серийни аравхеца йолаеш я цIагIа лелаю пхьегIаш — чIоагIача, йIовхал ловш йолча, ингалена тара йолча ситаллах даь яьш, сотейнникаш, компотницаш. ЙIовхал а шелал а ловш йола уж пхьегIаш цIагIа лелаеш чIоагIа атта я. Холодильника чура хьайица яй пишка газа оалан тIа оттабе а, бIоахбенна яй, нагахь санна эше, шийлача хила оттабе а йиш я. Цул совгIа металлах яьча пхьегIашкарчул дикагIа йIайха латт ситаллах яьча пхьегIа чу хIама.

СУРТА ТIА: Iилман йоккхагIйола сотрудник З. Д. Филиппова ситаллах яьча пхьегIан кердача образецашка хьожаш йоалл.

А. Пушкарева сурт.
ТАСС фотохроника.

ТIЕХЬАБУСАРАШ ХИЛА ЙИШ ЯЦ

ШУН ДЕКХАР, ГIИШЛОШЪЕРАШ

Пятилетка хьалхара шу чакхдала юхейисар бутт совгIа ха мара яц. Республикерча дуккхача гIишлошъеча организацей коллективаша Октябра десача цIей сийна тIаьийца социалистически декхараш толамца кхоачаш а деш дика толамаш даьхад дIабахача итт бетта. «Чечингсельстрой» треста коллективо цхьоалагIча октябре кхоачашйир хьайбайн коа тIарча оалхазарийн помещенеш хьал а яь эксплуатаце дIаялара шера план. ПланагIа 12 эзар коа тIарча оалхазара лаьрхIа помещени хьалъе езача хьалъяьр 24 эзарнена лаьрхIа я. 1500 бежана лаьрхIа помещенеш хьалъяьй треста гIишлошъераша планагIа хьалъе езаш хиннараш 1100 бежана лаьрхIа мара йоацача. Иштта 8600 хьакхана лаьрхIа помещенеш хьалъяьй цо, планагIа хьалъе езаш хиннараш 7700 кхаьбала мара йоацача. Духхьал 9 бетта гIишлош хьалъярга дIабода мах лохбарах, гIишлой материалий кхомбарах, машенехи механизмехи бизза пайда эцарах паччахьалкхена 396 эзар сом пайда баьб. КховлагIча квартала итогех «Чечингсельстрой» треста коллективана хьожайр СССР Министрий Советен ВЦСПС-ен карара кара тела ЦIе байракх.

Дикача къахьегама толамашца чакхбаьккхаб дIабаха 10 бутт «Грознефтехнимреместрой» треста, «Чечингтаэстрой» треста, «Чечингколхозстрой» объединене, СМУ-4 (нов. Гайрбеков), СМУ-7 (нов. Олейников), Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене, кхыча гIишлой организацей коллективаша.

Цхьабакъда, цхьайолча гIишлошъеча организацеша доаха толамаш дика дале а еррига республика, хьаийцача даьха къахьегама толамаш эсала да. Подрядни балхаш дара 10 бетта план гIишлой-монтажни организацеша 97 процент мара кхоачашъяьяц. Республикерча 75 гIишлой-монтажни организацеех итт бетта план кхоачашъяьяц. 38 организаце. Цар бехкагIа 10 бетта пайда ца эцаш дисад 12 миллион сом ахча. Къаьстта чIоагIа тIехьаюсаш я ер гIишлошъю организацеш.

Организацеш	Кулгалхо	Парторганизаца секретарь	План шу кхоачашъяр %
Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-3	Евтухов	Муталипов	73
» — » СМУ-5	Васюк	Горина	81
» — » СМУ-8	Федотов	Савельева	75
» — » СМУ-11	Садыков	Курбатов	69
«Старогрознефть» НГДУ СМУ	Тихонов	Балахонов	76
«Севкавгазпромстрой» объединене СМУ-11	Юков	—	78
» — » СМУ-7	Мугадаев	—	86
Юртбоахама Министерства ПМК	декхараш кхоачашдер Гербишев	Хасанов	56

Боахама способаца гIишлой-монтажни балхаш дара гIулакх эсала лел республике. Уж балхаш дара шера план ерригa республика хьаийцача 10 бетта 65 процент мара кхоачашъяьяц.

Республикерча 24 Министерствах, ведомствах, организацеех, хозспособаца гIишлош хьалъеча организацеех 10-не кхоачашъяьяц паччахьалкхен план.

Организацеш	Кулгалхо	Парторганизаца секретарь	Хозспособаца гIишлой-монтажни балхий шера план кхоачашъяр %
«Грознефть» объединени	Назаров	Голованов	53
«Грознефтегеофизика» трест	Строцкий	Бабиков	51
«Грозвино» объединени	Хаматханов	Федосов	57
Екъача реагентий завод	Евдошенко	Петров	34
«Грознефть» объединене УРС	Петросов	Скворцов	56
Юртбоахама министерства совхозаш	Полушкин	Вечкаев	59
Хлебопродуктай управлени	Абубакаров	—	67

Фу бахьан да цхьайолча гIишлой-монтажни организацей коллективаша паччахьалкхен план кхоачашъяри вокхар кхоачаш ца яри? Тайп-тайпара дий-теш цар хьалаш а торонаш а? Дац. Массайолча гIишлой-монтажни организацешта нийслуш йола халонаш цхьатарра я, иштта цар хьалаш а цхьатарра да. Цхьайолча организацей кулгалхоша шоаш керте латта коллективаш тIехьайисара бехказа бала гIерташ тайп-тайпара бахьанаш уттаду. Бакъда, керттердар да къахьегам кхетамца вIаштIахьа ца баккхар, механизмехи машенехи нийса пайда ца эцар, кхоачамбоацараш дIадахара керда наькъаш ца лахар, шоай декхараш кхоачашдайтара коллективаш оарцагIа ца яхар.

Цхьайолча гIишлошъеча организацей кулгалхоша кхетадац пусковой объекташ ханнахьа хьалъяь яхара къаьстта теркам тIабахийта безнилга. Цудухьа гIишлош хьалъяра график телхаю цар. Пусковой объект ханнахьа эксплуатаце дIалац.

Шу чакхдала юхейисар дукха ха яц. Цудухьа тIехьаюсача гIишлой организацей кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша кхетамца вIаштIехьбаккха беза планировани яреи Iалашо яреи болх, чIоагIъе еза къахьегама дисциплина. Укх юхейисача хана болх тоабара деррига низаш оарцагIдаха деза цар. ГIишлошъерий Сийлен декхар да пятилетка хьалхара шу толамца чакхдаккхар.

К. САЛТАХАНОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома гIишлошъеча отдела инструктор.

ТИША АЬШК ГУЛДУ

•МалгIабика районе массанахьа а гуллеш да тиша аьшк. Школашта юкъе шерра яхь яьржай аьшк дукхагIа гулдара. Дика вIаштIехьбаьккхаб из болх № 17 йолча Йоккхача Ачалкхерча школе. 7 тонн тиша аьшк гулде лаьрхIалар цу школа дешархоша. Цул тIехьагIа цар дош делар Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 54 шу дизара цIей дездеш 8 тонн тиша аьшк гулде. Шоай дош толамца кхоачшдю цар. Классашта юкъе яьржача яхье хьалха латт 10 «А» классера дешархой. ТIаьийца декхараш шозза гаргга тIехкхоачаш а деш, цар гулдаьд аьшк 2,9 тонн. ХIаьта дешархой хIанз дIахо тиша аьшк гулдеш ба. Цу лоархIамерча гIулакха юкъе дика дакъа лоац дешархоша - комсомольцаша Асиев Руслана, Ялхароев Мухьмада, Чапанов Ахьмада, Кодзоева Лемкас. Бекова Марема, Хутиева Марема, Халухаева Лидас, Шадыжева Дугурхана, кхычар.

Б. ГАСАРОВ.

хиннаб загато, морально къоабальяь тIаэпаш хиннай из.

Къел-мискал йовваш я европейски а тIехьа ерригача обществай исторе чухь. Цхьабакъда, цига сий доацаш, геттара ираз доалоархIаш хиннад къелах, цу гIулакхо шоашта кIалхарбовла ийкъ лаханза ца боадача кхоачабеш хиннаб къе нах. Мусульмански меккашка къел-мискал законагIа дола хIама а лаьрхIа дIаоттаяь хиларо ше хьалхагIа хинначул кIезигагIа къе а хилаш е шийевропейски собратал вIаьхегIа хилаш къе саг, цхьабакъда, шийгарча хьала сатохалуш хила Iомаваьв из, цу тIа а из хьал шийга кхачарах венна дIаваллалша община. хьал дараштa хоастам бе декхарийла а ваьв.

Кхеталеш да, цу тайпара «нийса» рузкъа дIа-юха декъилга закон а даь дIаоттадаьча политикодына институташа Мухьаммада гаргагIа лаьттараштa, халифашта, военачальникашта, наместникашта Iаьдала керте отта а рузкъанна тIаккхача а уж гIертара цхьаккха духьале еш ца хилар.

Юххьанцарча мусульманствос Iалашъеш хинна «дына объединени» частни доалахье леларен алсамъяхарен дакъерча йовзаш йолча условей хьакъехьа яьча политически союза белгалара оагIош йоахкаш хиннай. Цу союза члений вахар нийслеш йола нормаш лоадама хьокхалуш хиннадац сага чурча дуненах. КъорIа белгалагIа йола оагIув я, В. В. Бертольда нийса белгал ма даккхара, сага бокъоний вIалла терко ца яраца цхьана доалахьен бокъоний хьакъехьа сов тIех йоакхо яр: къоал дарах кулг даккха оттадаь (5 сура, 42 аят), хIаьта саг верах цун гаргарча наха пхьа леха бокъо мара лац (5 сура, 49 аят), цу тIа а пхьа битар далла везар лоархIаш а да.

«Ислам арадалалехьарча Макка, Гаргарча Малхбоалехьарча кхы городашка а санна, дулхах-цIех йола гаргало чIоагIа лоархIаш хиннай. Гаргарча нахацара бувзамаш хьадача, оагIув хьаллаца фух-тайпах нах ца хилча, ма дарра аьлча, саг цхьанна дакъе лоархIаш а хиннавац.

Мухьаммад 622 шера ваха Мадданa дIаваьхачул тIехьагIа хьахинна мусульмански община хьалха Iарбашта юкъе ца хинна тайпа объединени хиннай. ХIаьта белгалларча даькъе дулхах-цIех йола гаргалонаш йоха я яь. цар на меттел юкъеенай экономически, политически, идейни фактораш. Цхьабакъда, ислама тIа къоастам болча тайпара цIаккха а кхайкадаьдац гаргарча нахах хадилга, хьалхагIа хиннача тайпан-племении а кхыметтел къаман а бувзамашта юкъера морально ший мукъагIа йола индивидуальность хьакъоастаелга. Цо къаьгга хьахьокх саго «ший цIа дутилга» хоадамболлаш дIадехаши ды дезала-патриархальни гаргалон дерригa бувзамаш гедаш дола тур санна лоархIаши хиннача евангельски христианствал юххьанцара мусульманство эргашагIа хилар. Ислама тIа дувцар керттерча даькъе тайпаш-племенаш, къаьст-къаьстача дынах йола группаш вIашагIа теха, вIашагIа а эяь, йоккхагIъярах. Цхьабакъда, цунца цхьана мелла аьлча а этнически йоккха йоаца деригача «кхетамеча адамашта» цхьанна а тайпара тара ласташ йоаца бIарчча цхьа общность хьаелга да. Тайпа яха хIама овлангара хувцаш дац, кердача тайпара, шерагIа доашх, хIаьта цунгa хьежжа имущественно общественно-корпоративни политически зависимосташ дулхах-цIех долча бувзамашца цхьан мугIаре дIаоттаеш а цар новкъосталца чакхйоахаш а я.

Духхьал иззамо йола бахача наькха тайп-тайпара традиционни группаш тIагIоллара политически вIашагIтохар (объединени) мо хIама дар Мадданара, «бIарчча цаI дола халкъ» а.

Предане дин ца долийташ хьаденад Мухьаммада денна Мадданарча общинa хьалхара устав; цунах гуш да, Даьла пайхамар Мадданарча наха законодатели устроители санна тIаьийца хилар, ды хьехар, ший хьехамаш бокъонца моральнои дега чухьи кхоачашделга дIадехаш вари «бакъ дунен чура къахетам кхайкабери» лаьрхIа а ца эцаш. Мадданара нах уставо декхарийла баьб шоай къовсам гIа дола лешаш АллахIа а цо вайтачун а судага дIатела. Цу тIа бусалба нах санна цхьатарра бокъонаш йола общества политически членаш лаьрхIаб жугатий а язычникаш а. Цигтара хьадоагIаш да КъорIа тIа яздаьр: «Низ беш дац дын чухь» (2 сура, 257 аят).

Гучох, цу ханна вIашагIъелла а теоретически бакъяь а я къамашта а, дына тIехь латта общность — ислам пайхамара Авраама (бусалба наькха ИбраьхIама) дына хьехам-монотеистически дынаш духдувла бIарчча цхьа хьаст лоархIалуш бола хьехам юхаоттабелга да яхаш йола доктрина: «ИбраьхIам е нудей а, е христианин а хиннавац, из хиннав ханиф (вешта аьлча бакъ ды бармусульманин)..., е дуккха даьлаш барех а хиннавац» (3 сура, 60 аят). Из доктрина ислам хьадоладалалехьара, ислама юххьанцара, исторически бакъъеш хьахьекха, цхьабакъда, кхоачаш хинна яланза йолча, мусульманство дегIайоагIача фазай хьсаперча ислама белгалоний тайпара йола монотеизма ерригa формаш чулоацаш я.

Белгалдоалаш да, Мадданара община чIоагIъенна яланза йолча юкъагIа Мадданара эггара низ болашагIеи йIаьхегIеи йола парти лоархIалуш хиннача моттигерча нудеяшца компромисс хиланаза яргйоацаш Мухьаммада лаьрхIа хилар. Цо общинах дIакъестабаьбац уж, хIаьта ший хьехамашка цо еза город я аьннад Иерусалим, ламаз деча хана пунгахьа вийрза отта а везаш йола. Цхьабакъда, бусалба наха шоашка низ ма беллинге а Иерусалим «юхаяьккхай» хIаьта сужде уха моттиг, бусалба сага са латта центр я аьнна юха а хьакхайкаьй Макка. Бокъонца цу ханна араяьнна хила тарлу КъорIа тIара укх тайпара компромиссни стих: «АллахIа кара я малхбоале а малхбузе а; хIаьта миччахьа дийрза шо дIаэттача, цига я АллахIа юхь» (2 сура, 109 аят).

Говза оттаьча политика йиш хилийтай «Мухьаммадага дынах тешача бусалбашта хьдда цхьа лостам — Макка белгалъе. Цо дегаш урауттадаьд цар дына столица хьалаца а, хIаьта цунца цхьана къурейшиташ шоашкара яккха гIийрта торгови гегемони оттае а».[1] Укхаза гучаяьннай хьда хинна ший хьамсарча городацара гIулакхаш юхаметтаоттаде ловш хиннача пайхамара дипломатически уйлаш а.

Политически хьалашка хьежжа хувцалуш хиннад кхыча дынах барашцара Мухьаммада гIулакхаш. Къематдийлахь бусалба наха нийсса совгIат хургда, йоах КъорIа 5 сура 73 аята тIа, жугаташтеи керасташтеи а; цун 85-ча стиха гIа дувц исламаца христианий доттагIала вIулакхаши нудеяй моастагIали хиларах, хIаьта 56 чутIа дIадех христианашцара а нудеяшцара а доттагIал дутилга.

Дына хьехам чу хувцамаш хиларах цхьанне а тамаш еш хиннаяц, массаза а теоретически бакъдий хьаувттадеш хиннад уж. Хетараш хьалашка хьежжа хувцара къаьстта вIашагIбелла мукъа ба КъорIа тIа, «хьаьддача истима» ший тайпара принцип. «ХIара вай стих дIа массаза яккх вай йиц массаза яйт, вай цул е цунна тарарчул дикагIа яр йоалаю. Хьона хаций АллахI доллача хIаманна низ кхоачаш волга?» (сура 2, аят 100).

Политически хьаю уттадеш хиннад къегIа болча бахача нахацара ислама гIулакхаш. Мухьаммад цIаккха а хиннавац «къечар пайхамар». ГIаьхха бIаьхий барий идеологи санна хьахиннад ислам, экономически котбаь, паччахьалкхен общественни группашка диллача оппозиционни уйлаш йолаш бола баха нах уж бале а. Кердача дын оппозиционни хьисапо Iалашдаьд цун къаьст-къаьста элементаш бахача нахах кIезигагIа бокъо йолче, къегIча группай дагардаращцеи хьаштащеи цхьан ашарагIа нийслугa. Из цхьан ашарагIа нийслугa кIезигагIа холуш хулар Гаргарча Малхбоаленерча городий «юкъера класс» дын кердача хьехама ларда тIа консолидаци еш хиларга а политически вахаре цо юкъмоттигера позицеш хьаллувцарга а хьежжа.

«Маккен» «Мадданен» яьха, Мухьаммада гIулакхашкен хьехамашкеи массаза а белгалйоахаш йола ханащ, тхона хетачох, ерригa цхьа идеологи дегIайоагIачара ши фаза (оппозиционни официальни) санна лаьрхIача эггара нийсагIа хургдар.

Мухьаммада Макка даьча хьехамашка-м лоIама паргIато кIезиг-дукха хьеха а ю. Цу хана пайхамара каст-каста тIахьехам баьб саг ший лоIамеи кхетамеи хилара, долаш долча хIаманта раьза ца хилара белгалара формаш мегийтай уйлаш даьлагахьа ластар карарча гIулакхий порядка доазонел аравоаккхаш бола низи цу порядкана мутIахьа хилари санна лоархIаш белгалдаьхад.

ХIаьта Мадданa венача хана Мухьаммада хьалхарча плане оттаду «даьла цIера мутIахьа» хулга. Деррига а даьла кхелагIа лелаш хилара идея кхайкаю цо керттера мировоззренчески принцип а лаьрхIа. Мусульманство официальни идеологи хинна дIа ме отт тIа-тIа шаьргIа гучадоал, «мусульманства юкъмоттигера яр фатализм»[2]) хилар. ХьалхагIа «паргIатача лоIама» деш хинна тIахьехамаш тIа-тIа дукхагIа ортодоксальни доацарий разряда юкъеух, массе тайпара Iаьса гIулакхаш хьаллоаттадеш а да.[3])

«Ислам» яхача деша маIан мутIахьа хилар, ше далла дIаваллар да. ХIаьта даьлах тешача бусалба наха кхетадеча тайпара лаьрхIача, ды ший диззача маIанагIа (иман), вешта аьлча АллахI волаш хиларах дог тешар, ма дарра аьлча, дыно дIадехараштa мутIахьа хиларал кIезигагIа лоархIаш ба. Ше далла дIакаравалар укхаза мичча бесса а дала ше цхьаь ловрашка диллача юххьанцара лоархIаш гIулакх да. ХIаьта иштта ше верригa а, са ца кходеш мутIахьа хулга исламо ше хьахиннача юххье, дIадийхад эггара хьалха кхело даькъаза баьхарашкара, бохам баьрашкара. Духхьал царга деш хиннад Мухьаммада уккказа, лаьтта боссабаь викалаш — Мадданарча община кулгалхой а болаш волча далла мутIахьа хила деза яьха тIахьехамаш. Бедуинаша аьннад: «Тхо тийшадI» Ала: «Шо тийшадац, цхьабакъда оаш ала: «Тхо мутIахьа хиннад», хIана аьлча ды хIанз а вай дегашка бессабац. ХIаьта, нагахьа санна АллахIа а цо вайтачо а яхар деш шо хуле, оаш даь гIулакх цо доадергдац шун» (сура 49, аят 14).

Ды делабаро ваи бусалба сагах бусалба саг, «АллахIа ший викалаш баь лаьтта боссабаьрий шеко йоацаш долча доала хьалхашка дадувIаш хиларо, ше шийгара деш мел дола хIама дитаро ву. Цунгара дIадех, цIенхаштта аьлча, хIамаш кхеталелга а ца дехаш, ды кIоаргга дег чу бужабаь лелабелга а ца дехаш, уйла ца еш духьале йоацаши дисциплина лелаелга, даьлах кхерилга, КъорIага е халифий тIахьехамашка гIолла хьакхайкадаь далла ловраш къоабалдаь тIаэцилга.

Бакъахьарча хIамаех болча ортодоксальни мусульмански хьехаме дынал лакхехьа, даьла дуккхавезарали цун кхолламех доккхал даралн лакхехьа, дег чухь цунцарча моллагIча гIулакхел лакхехьа —цу доллача хIамал лакхехьа — латт далла мутIахьа хилар. НизагIа юкъебенеи оамал а яь низагIа дIаоттабаьи ды ба ислам. Дуккха ноахалаш топацеи турацеи Iомадаьд шоашта дагахь гоама дола хIамаш мутIахьа хинна, духьале йоацаш тIаэца — дега хийра долчоа иштта дIакара гIолга ше, хийрадар дего тIаэцилга сага хиланза даргдоаца хIама а хинна дIаотталца йолча хана. Мухьаммада хьехам, цу тIа, бакъдар аьлча, дукхагIболча тоIабаь боахкача наха къоабалъяь тIаьийца дуккха положенеш хиннаяле а, цу наха шоай безам а хинна ловши шоай мукъагIа а болаш хержан вIалла а хиннабац.

Ислама цу керттерча этико-религиозни установка (далла мутIахьа хилар дынал шийл дезагIа да) дукххача хьале белгалъяьккхар Гаргарчен Юкъерчен Малхбоален халкъий духовни вахара еррига строй истории. Адамий кхелаш бокъонца хургдар хьалххагIе а издаь хиларах дог тийша хиларо, ше далла дIакаравалар ший лоIамагIарча (сийлахьча) гIулакхий езагIа йола форма санна лархIаро саго шийгара леладеш дола кхы тайпа гIулакхаш бебашха доацаш хетийтад, тоъал стимулаш тийннаяц сага карагIдувла дуккха хIамаш дегIадахкара, дуненца цун творчески беркате гIулакхаш хилийтара.

ХIаьта, нагахьа санна хьадда цхьан деша тIа сацанза йола уйлаш чIоагIа дегIаяхкарца белгалбаьннеи даьлах тешашвар опыте нийслуш йола валенеш бакъахьарча тайпара кхетае геттара дика ховш ва аьнна хеташ хиннa ды сага экспериментальни знани, реалистически искусство, хIара сага хIамах саккера уйла дегIаяра наькъа тIара цIенхаштта духьале хиннаяле, из далла мутIахьа хилара идея тIех хиларца кхетаде йиш йолаш да. Юххьанца низ бола паччахьалкхен Iаьдал бахьан долаш хьалхагIа хиннача родо-племенной установленешта духьала хинна керда законоуложенеш язъяр, ларде яхкар духьа лоаттабаьча къовсаме идейни герз хиннад ислам, хIаьта хана йоахалла уж законоуложенеш чIоагIъяра герз, дегIаянза йола политико-социальни структура лоаттаяра средство а хинна дIаэттад.

Мухьаммада замалахь чIоагIа тоабенна хиннаб ды политически идеологе маIан ше чулаьцандаь. Цхьабакъда духхьал из бахьан долаш политически сакхетам ше дIахо кIезига дегIабоагIаш хиннаб, дын доктринаш белгалйоахаш йола косность, кIоарга традиционализм доалдаш хиннаб. Из Iаьткъад Гаргарчен Юкъерчен Малхбоален мехкий вахара еррига сфераштa. Iарбий халифатага сихха низ болаш латтилгеи цо тIема-политически толамаш доахилгеи Iалаш а деш, политикеи дын, дын институташ а паччахьалкхе а цу тайпара вIашагIдувзадалар тIехьале балане йолаш хиннад цун доалерча халкъий экономически вахареи культуреи дIахо дегIаахара, «VII бIаьшерене культурана тIехьабисача мехка арадаьха хинна законаш дын хьехамаш а хинна дIаэттад, цудухьа хоадабаь бар никъ, нагахьа санна царна тIера юхавалара хоадабаь беце а, иштта авторитетни долча кхыча законодательствацa уж хуацара».[4])

Идеяш материальни низ а хиле дIаотт массаша уж хьаллаьцачул тIехьагIа, яздаьд Маркса. Из формула нийса йоагIа кхехкаш йолча, меттахьа лелхача замацка исторически хувцамий лостамаш белгалдоахача революционни идеологешта ена а ца Iеш. Из нийса йоагIа иштта адамаш исторически традице зIанарах дIа а дийхка лоаттадеча, яйна дIаьяннача, шоай ха яьккха яьннача, цхьан хана замалахь прогрессивни хиннача социальни установленешта уж чIоагIа тIалоттадаьча идейни доктринашта а. Ислам духхьал цу тайпара консервативни идеологи хьалха а хиннай, хIанз а я.

Е. ФРОЛОВА,
СССР Iилман Академе философе Института йоккхагIйола Iилман болхло.
«Iилмеи дын» яхача журнала 10-ча номер тIара, 1971 шу.

[1] А. Массэ. Ислам. М., малхбоалехьарча литература изд-во, 1963, оагI. 32.

[2]) К. Маркси, Ф. Энгельси. Соч., том 9, оагI. 427.

[3]) Далла хьалхашка хIара сага ши-ший нравственни бехктоккхам хила беза яхаш кхайкадаьча мутализитий хьехам цхьан юкъа (халифа Мамунеи Васикеи доал деча хана) кхыметтел низагIа гIаийбайташ бола официальни ды а хинна дIаэттаб. Цхьабакъда из доал «дIаьха» латтанзар. КIезиг-дукха хувца мара ца луш котъяьлар мутIахьа хиларах йола ортодоксальни доктрина.

[4]) В. Бартольд. Ислам. Пг., 1918, оагI. 35.

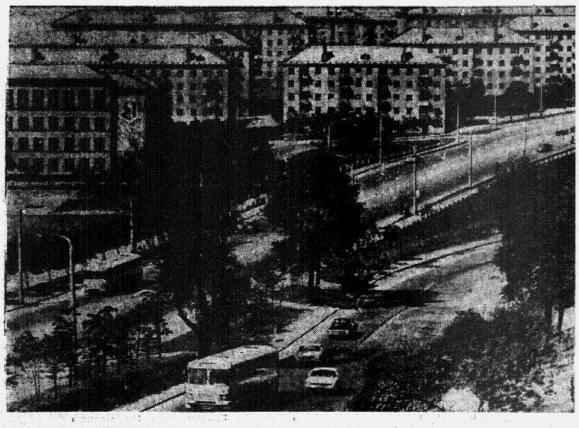

Укх тІеххьарча шерашка йовзаргйоацача йоалаш хувцаеннай Владивосток. ЧуІеча цІеной бІарчча кварталаш керда хьалъяьй укхаза. Городе хьалъеш латт театрей циркей зданеш, техника ЦІа, главпочтамп, форда совгІатий Дворец.

СУРТА ТІА: Владивостока 100 шу дизара цІерагІча проспекта оагІонгахьара городе чувоагІа моттиг.

Ю. МУРАВИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ТАХАНИ КХОАНЕЙ ХУРГДА

20 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цІерагІара культура Дворец. 16.00. Лекционни зал. «Дезаш берашн» яха диспут. 17.00. Тематически кино хьокхаргда. 19.00. «Ритм» яха кагирхой клуб.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Луноход», «Бригантина» яха клубаш. Йигача атлетикагІа йола яхьаш. 11.30. Шахматни турнир. 15.00. «ЛадувгІа эрсий аша, фашка» яха духовой оркестра выступлени. 17.00. «Ды хьахилари цун классови чулоацамаш» яха лекци. 20.00. «Сага сийле къахьегамца я» яха тематически сайре.

Н. К. Крупске цІерагІара культура Дворец. 11.30. «Эрсий халкъа фаьлгаш» яха бераштa хетаь утренник.

«Красный молот» завода культура ЦІа. 17.30. «Турпалаш — комсомольцаш» яха тематически кино хьокхаргда.

Пролетбата цІерагІара культура. ЦІа. 13.00. Саг йоалаяра торжественни регистраци яр. 18.00. «СССР халкъий лоттагІад Советски общества боккха низ». 20.00. Кагирхой салаІара сайре. «Орфей» яха вокально-инструментальни ансамбла концертни программа.

КИМ цІерагІара клуб. 17.00. «Питилетка гІа боах ехка гІолла» яха кинопанорама. «Вахта» яха фильм. 20.00. Къоначa маьлкадьттахой салаІара сайре.

21 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цІерагІара культура Дворец. 9.00. «Малышок» яха кинотеатр йилла я. «Фаьлгий дунен тІа» яха киноутренник. 12.30. «Искорка», «Сакъердаме игротека» яхача клубий занятеш. 16.00. Лекционни зал. «Космосера вахар» яха лекци. 17.00. «Сигалбесара горизонташ» яха тематически кино хьокхаргда. 19.30. «Современник» яхача эстрадни коллектива «Иллена тІехьа илли» яха концертни программа.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Малышок» яха теникий театр. «Цхьогали пхьагали» яха спектакль. 11.30. «Сеткъалг» яха кинотеатр. «Октябро хьакхелла-раш» яха кинофестиваль. 12.30. «Пионерски маршагІа долх тхо» яха киноутренник. 20.00. Кагирхой салаІара сайре.

Н. К. Крупске цІерагІара культура Дворец. 10.00. «Кона ленинец» яха кинотеатр йийлла я. 16.00. «Советски республикай бохарГбоаца бувзам» яха кинопутишестви.

«Красный молот» завода культура ЦІа. 17.00. Вокальни группа выступлени.

Пролетбата цІерагІара культура ЦІа. 17.00. «Кагирхойн музыкен» яха беседа. 20.00. «Орфей» яхача вокально-инструментальни ансамбла концерт.

КИМ цІерагІара клуб. 13.00. Киноутренник. 17.00. «Дына тоабаши цар идеологин» яха лекци.

ХЬОВЗАМ ХИЛИЙТАНЗАР

Цхьа шу совгІа ха мара яц Гудермесски локомотивни депо машиниста гІонча комсомольца Тихонов Владимира къахьега. Ши шу хьалха Орджоникидзевски машинннаькъа техникум чакх а яьнниха цига балха вера из.

Укх деношка Махачкалера беза мухь тІабола поезд а йоалаеш воагІар машинист П. И. Гресь, Шамхал яхача станце дІакхачалехьа 2271 километр яхача перегоне Тихонов Владимира бІарг тІаэттар лала гІолла бодача наькъа рельсах кусок ийниха хилара. Цо сиха хоам бир ший машинистага. Цу наькъа тІа дуxьала йоагІача поезда машинистага рацеца хоам бе віаштІехьдаланзар. Цул тІехьагІа Шамхал станце кхаьчача цох хоам бир станце дежурнега. Цо поезд ара а ца йоалийташ йитар.

Наькъа тІа авари ца хилийтарах Къилбаседа Кавказа машеннаькъа Махачкалински отделене кулгалхоша совгІаташ делар машиниста П. И. Гресаи цун гІонча В. Тихоновнеи.

М. ЗАХАРОВ.

КРИТИКЕИ БИБЛИОГРАФИИ.

ХЬАЛХАРА КНИЖКА

КИЗГА санна сага уйлаш, цун нигат, вахар хьахьокхаш хила еза поэта произведенеш. Йоккхий я из декхар кхоачашдара поэтий тахарвоа торо. цаш. Советски сага вахар хІара денна, хІара сахьата хувцалу. Цу хувцамаша гІоздаьха детталу советски адамий дегаш, уж шоаш ба уж хувцамаш деш бараш.

ТІеххьарча хана гІалгІай поэзи езаш бараштa яйзай къоначa поэтий массеха цІи. Царех ба Гагиев Гирихан, Плиев Амир, Арчаков Тухан, кхыбараш. Цар поэтически произведенеш газеташ тІа, альманаха тІа кепайийттай, хІаьта царех цхьабараша арахийцад шоай цхьаьца, шишша книжка. Ала йиш яц, къонача поэтий произведенеш ерригаш а кхоачамбоацарех мукъа я аьнна, бакъда царех дукхагІъараш дешачунна эстетически салоІам луш, сага вахар а хьашташ а довзаш язъяь я. Цунах латташ да уж маьхала хилар.

Хьалхара книжка автора шийна дега гІоз хинна ца Іеш, поэзи езаш барашта а дега гІоз я. Къаьстта боккха кхаъ хул цох книжка тІарча стихаща кхайкаю уйлаш лоаман шовда санна цІена хуле, ший дегацара безам автора къаьста хьахьокха хайнадале. Дика стихаш — хьаьнача лаьтта дІабийначa ялата буртига тара я. Хьаьнача лаьтта бийна буртиг санна, иттаза, бІаьзза адамий дегашка ебанза Іергъяц хІара стихотворенецара цІена уйла, дукхача наха дІахазанза а, цар хьаллацанза а Іергбац автора беш бола кхайкам.

Вай лакхе белгалбаьхача къоначa поэтех цаІ ва Угурчиев Азамат-Гирий. Массеха шу мара дац Угурчиева поэтически творчество литература дешаш барашта яйза. Бакъда, дукха ха йоацаш эггара хьалхара ший поэтически книжка арахийцад къоначa поэто. ХІара поэто а санна вахарах, сага гІулакхех, цун уйлаех ший тайпара язду Угурчиева а.

Сенах лаьца я цун поэтически творчество? Эггара хьалха поэзи езаш бараштa хьалхашка ше еш йолча отчета (ишта лархІа деза хьалхара книжка) юкъе Угурчиева яхийтай Ленинах, Даьхенах, партех йола стихаш, сага вахарах еш йола уйлаш, лирически стихаш. Книжка доккха деце а вахара дукхача оагІонех я къоначa поэта стихотворенеш. Къаьстта белгалдаккха безам ба сборника тІара дукхха стихаш кхыча авторийчарна тара йоацаш, ший тайпара язъяь хилар. Хьаьзцаргъя вай «Цаэш» яха стихотворени. Поэта хетачогІа, из цІи массаза йоагІаш тулла яц:

...Балха массаз хьаьха—Цаэш,
ХозагІа илли оалар — Цаэш.
Пандар дикагІ локхар—Цаэш,
Халха дикагІ йоалар — Цаэш.
Ма тоам бацар Цаэш аьнна
Из нийрча цІи цох тиллар...

Къоначa автора «Цаэшах» — «Эш» ала безам хул уж мугІараш дийшача.

Тайп-тайпарча темаех язъяь Угурчиев Азамат-Гире вай дувцача сборника юкъе яха стихаш. ДукхагІъараш лоаца я уж, бакъда ца аьлча нийса хургдац, шоаш лоаца яле а оттадеш дола сурт къаьга долаши лоархІамерча гІулакхашта хетаяьи уж хилар. Вахарцара белгала дар, адамашта тоам беш а пайдане а дар автор довза гІертилга да из, ший дега гІозах нахага дакъа кхачийта гІертилга да. Поэт тІагІолла хьежац вахарга, цун оагІоний чулоацам бовза, башха гІерт из. Вахарах, иразерча таханенах ше санна боккхий а беш вай заман нах бахилга лов цучна. Бакъда, Угурчиева кхетаду таханара вай ираз ше-шегІа хьахинна доацилга, из дaьша, ноаноша къовсамца хьаkхелла долга. Цу хьакъехьа белгала я къоначa поэта «Ноаной» яха стихотворени:

Вай тха ноаной, шоана ца гуш
Бала бисабий-те?
Укх дуней тІа оаш ца Іовшаш
Цхьаккха хало йий-те?
МассагІ воІ вихьав шун тІемо
ЮхавоагІаргвоацаш.
МассагІ йисай ягІа жерал,
Таханар тІехье кхоабаш.
Баркал шоана, ва тха ноаной,
Деналах ца деха,
Баркал шоана, гІалгІай нстий,
Даим ишта даьха!

Наьнах йолча темах из цхьа стихотворени язъяь Іийнавац къонача поэт Угурчиев. Цу темах йолча циклаца я «Наьна дог,» «Наьна кулгаш» яха стихаш. «Ноаной» яхача стихотворенеца дилла сурт тоаду, шерду цу стихаша.

Вахарцара, сагацара, Даьхенцара къонача поэта безам белгалбоаккхаш, язъяра говзалца а чулоацамца а дика лархІа йиш йолаш стихотворенеш дукха я вай дувцача сборника юкъе яха. Царех я «Ленин», «Доккхел ду аз», «Цу тха юрта», «Кхер со», «Деза сона» яха а, ишта кхыйола а стихотворенеш. Цар хьахьокх поэт тІехь-тІехьа дегІавоагІаш хилар, цун говзал лакхлуш латтилга.

Харц хургдар къоначa поэта эггара хьалхара книжка кхоачамбоацараш доацаш да аьлча. Дукха я сборника тІа безама лириках язъяь стихаш. Безама лириках йола стихаш поэзи езаш бараша массаза лоархІаш а хиннай, кхы дІахо лоархІарг а я. Бакъда, новкъа дале а белгалдаккханза лаьглац Угурчиева цу циклах йола стихаш граждански темаех йолчарел хаьлагІа хилар. Хьаьзцаргъя вай цун «Сахула седкъа» яха стихотворени. Чулоацам ледара болаш хиларах совгІа, метта а віаштІехьаяц из стихотворени:

Анаюхе сийрдаьлча
Сахула седкъа арабоал.
Малх лоамех дІакъайлабаьлча
Дега езар гучайоал...

Кхеташ дац «малх лоамех дІакъайлабаьлча» мара дега езар гуча хІана ялац? Нагахьа из цу хана мара гучайоалаш ца хилча, «сахула седкъа» арабалар цунца фу доагІаш да? Духхьал автора ше яздечун уйла ца яьлга мара хІама дац из.

ДоагІача а ца доагІача а Угурчиева стихашца вайна гу бІаргаш. Масала: «Уж гІоздаьнна жогІар бІаргаш» («Езачунга» яха стихотворени), «ИиІий Іаьржа, кІоарга бІаргаш...», («Сахула седкъа» яха стихотворени), «Сийрда баккхал уж хьай ши бІарг» («Сагот ма де» яха стихотворени), «БІаргаш Іаьржа, жогІар бІаргаш...» («БІаргаш» яха стихотворени), «Уж хьа бІаргаш сона гу» («Лоаман йоІ» яха стихотворени). Хеза бІаргаш массаза хоза да. Цунах цхьанне а ала хІама дац. Бакъда доагІача а ца доагІача а тарлац поэтически произведенешца бІаргех язделга. Дешаш вар а кхетац авторах: цхьа бІаргаш да къонача поэта Угурчиева массанаькъа дувцараш, е шийна мел дайнараш да?

Кхоачамбоацараш моллагІа волчун а творчестваца нийслала тарлу, бакъда мамогга царех лоравалар хІаране декхар да.

Угурчиев Азамат-Гирий — дегІавоагІаш поэт ва. Вай теш, цу сборника тІа кхоачамбоацараш дукха дале а, вай дувцача цун эггара хьалхарча книжках поэзи езаш бараштa совгІат хургхиларах.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

САГИ ІАЛАМИ

Іалам лоралара дешаех лаьца КПСС XXIV съезде тІайийцача решенешка хьежжа укх шера СССР-еи союзни республикайи хин Законодательство Лардаш кийчъяьй, хІаьта уж СССР Лакхехьарча Совето чІоагІъяь а 1971 шера 1 сентябре денз кхоачашъе декхар даь а я.

Хинах долча кердача законодательства чІоагІа новкъостал де деза хих эффективнегІа, Іилман наькъаца пайда эцараи мІадаша, нувхашца бІехдергдоацаш, кІезиглургдоацаш из лорадараи.

По ерригa промышленни предприятеш, колхозаш, совхозаш а, хІаьта иштта хІара советски саг а декхарийла ву хий кхомбеш доалара, массаза санна дикеи цІенеи хилийтара, дода хий бІехдеш дола юстарара хьачууха хиш соцадара, хий цІендуи лорадуи гІирсаш а кхыйола технически устройстваш а ца талхийташ лоаттаяра йоакхо е.

Юстара тІадоагІа хиш водоемашка чуахийта могаду, нагахьа санна мегаргйоаца бІеха хІамаш парца еце.

Цу гІулакха віаштІехьа доацаш дукха хІамаш да вай республике. Дуккхача предприятеша хІанз а тІехьа зуламе хІамаш увши чура чкъаьрий доадеши дола бІеха хиш чуухийт водоемашка. Цхьайолча предприятей кулгалхой, хий цІендеча гІирсаша беча балхан бІеха хиш водоемашка чу ца ахийтараи хьалхара бехктокхаме бола нах шек а бехктокхам хеташ а бац чкъаьрий чулела водоемаш лораелгеи бІех ца яйтилгеи тІадожаваь йолча республикерча органаша яхар дара.

Масала, дукха ха йоацаш хьу чакхйоахача Ермоловски комбинате баьча тохкамо хьахьекхар, «СССР водоемашкара чкъаьрий запасаш лораярах йола Положени» цу предприяте хаданза телхаеш хилар. Комбинато Шолжа чу ухийт чурча чкъаьраштеи кхыча пайданеча организмаштеи зулам деш йола мехкдаьтта продукташ, фенол, формальдегид, ацетон санна йола веществаш.

ДОК-ера арауха бІеха хиш цІенду гІирсаш долаш я комбинат. Цхьабакъда, цу хишца формальдегидаш нийслуш хиларах биофильтра тІара микроорганизмаш чІоагІа низкъалча хьал тІа я, цудухьа бокъонца цІендац араккувса бІеха хий. хІаьта мехкдаьтта продукташи формальдегидаши санна йола зуламера хІамаш сов дукха йоахкаш а хул.

Автотранспорт юлуш къаьстта моттиг яц комбината. Водителаша духхьал комбината коа юл машенаш, мехкдаьтта продукташца из бІех а еш. ХІаьта догІан хий Іоъахийта даьха харшаш ца хилар бахьан долаш комбината територе тІара бІеха мел йола хІамаш, догІа дийлхача Шолжа чу йолх. Машена даьтташ лоаттадеча складе автотранспорта заправка еча хана мехкдаьтта продукташ Іомехк, тІаккха, уж хьалуша кийчъяь моттиташ ца хиларах, йоачан ма хиллинге а, уж а Шолжа чу йовдаю догІан хиво. Цу тайппара Ермоловски ДОК-ера бІеха хиш дІакхийттачул тІехьагІа Шолжа кислородни режим талх, тІаккха из цу чурча гидрофлоранеи фаунаи чІоагІа Іатк.

Чкъаьрий лорадеча Грозненски инспекце ДОК-а кулгалхошка цкъа санна дуккхаза а яьхад цу даькъера кхоачамбоацараш дІаданза даргдац, гІод тоханза ца доалаш моттиташ а нийсъеннай. Цхьабакъда хІанзалца хьа царга аьннар дайта могаш цхьаккха а вац.

Цкъа цхьаннена лург хургда-кх цар жоп!?

Б. ХИЖНЯК.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ФКП-еи ИКП-еи ЦХЬАН ЯЬ ЗАЯВЛЕНИ

ПАРИЖ, 18 ноябрь. (ТАСС). 16-чеи 17-чеи ноябре Париже ИКП генеральни секретара заместитель Э. Берлингуэр керте а латташ Итальянски коммунистически парте делегаци ФКП генеральни секретара заместитель Ж. Марше керте а латташ Французски коммунистически парте делегацин вІашагІкхийтта хилар.

ФКП-аси ИКП-аси цхьана яь араяьккхача заявлене тІа белгалдоаккхаш махиллара, вежарашха безаме, къайле йоацаш, бартагІа чакхдаьлар вІашагІкхетар.

Документа тІа йоах, Европе хьахулаш да керда хьал. Европах машаре дахареи вІаши гІулакхаш леладареи район е йиш йола торо йолаш я.

Европе кхерамзлеи вІаши гІулакхаш леладареи дешай хьакъехьара Европа юкъара совещани яр континенте керда отношенеш оттаярга бодача новкъа хиланза яргйоаца этап лерхІ шинна а парте. 1972 шера из ергйолаш кхы тІа хьалхxе хила деза хьалаш ца увттадеши ханаш ца ехкаши цу совещанена дукккхача оагІорахьара кийчо ярга довланза даргдац.

Европера тІема низаш кІезиглеи деш-деш герз дІадаккхара гІулакхаш деи лерхІаш переговораш яра тІехьа я шоаш, аьлар ИКП-аи ФКП-аи делегацеша.

Цхьана яьча заявлене тІа белгалдоаккх Вьетнама, Лаоса, Камбоджа халкъаща барт-цхьоагІо хилара болама цар империализмана дуxьал, шоай лоІаме хилара тІехьа лоаттабеча къовсаме новкъостал дара беррига низ тІабохийтаргболаш шаккхе парти хилар.

Гаргарча малхбоалерча хьалага а хьежа, ИКП-аи ФКП-аи делегацеша йоах ООН резолюцейи Палестина Іарбий халкъа а цу районерча дерригача халкъий а къаман бокъонаш лархІареи ларда тІа Гаргарча Малхбоалера конфликт политически къоастаяра тІехьа я шоаш.

Заявлене тІа йоах ИКП-аси ФКП-аси антикоммунизми антиселитизми харцъю, уж миччахьа а гучаяларах, революционни, демократически, къаман болама духьал, барт эгІабараи империализма агрессивни политиканеи новкъостал деш уж хиларах тара.

Шинна а парте дийцар социальни демократически къовсаме чІоагІа низ лакхлуш латташ хиларах. Профсоюзни цхьоагІонга бодача новкъа толамаш даьхад. Цо партешта хьалхашка оттаду цхьана гІулакхаш леладайза даргдоаца хьал, тІагІертта дІадех Европа капиталистически мехкий коммунистически партеша цхьана барт бола гІулакхаш делга.

ФКП-аси ИКП-аси йоах марксизма-ленинизман пролетарски интернационализмаи принципий кІийлен тІа дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама гІулакхий хиланза яргйоаца цхьоагІо чІоагІъяра новкъостал дергда шоаш.

Ерригача коммунистически болхлойн партей, дерригача социалистически мехкий, дерригача антиимпериалистически низий гІулакхий цхьоагІо империализмана дуxьал лоаттабеча къовсаме керда толамаш доахаргхилара тешам ба йоах ФКП-аси ИКП-аси цхьана яьча заявлене тІа.

ЛОАЦЦА

КОНСЕПСЬОН (Чили), 18 ноябрь. (ТАСС). Укхаза митинге къамаьл деш, Куба премьер-министра Фидель Кастрос аьлар Кубана яь империалистически экономически блокада, герзацара провокацеш, бандитски налеташ, саботаж, диверси тІаерзаяьяр кубински революци хІалак яра. Бакъда моастагІаша лийрхІар чакхдаланзар. Тхо котдаьлар. Цу тІехь керттера фактор хилар, белгалдаьккхар Ф. Кастрос, социалистически мехкаша, къаьстта Советски Союзо даьча новкъосталах.

Кастрос белгалдаьккхар Латински Америка цхьоагІо хилар боккхача лоархІаме долга. Цо хьахьекхар Кубанеи Чиленеи юкъера доттагІалеи вошалеи бувзамаш чІоагІлуш а дегІадоагІаш а хилар.

●

ВАРШАВА, 18 ноябрь. (ТАСС). Тахан болх бе йолаеннай ПОРП Центральни Комитета 12-гІа пленум. Дувцаш дола доп да ПОРП V-чеи VI-чеи съездашта юкъерча хана ПОРП ЦК-а баьча балхах йола отчет, хІаьта иштта укх тІеххьарча хана партешта юкъе хиннача переговорех Политбюрос еш йола информаци а.

●

БОНН, 18 ноябрь. (ТАСС). Тахан укхаза хьайийлай социал-демократически парте аргІана йоаца съезд. Керттера теркам тІабохийташ да чурча политика дешаш.

Дувца оттадаьча дешашта юкъе я парти Іаьдала керте латташ даьккхача шин шера итогаштеи цунна хьалхашка латтача декхараштеи хетаяь СДПГ председателa, ФРГ канцлера В. Брандта доклад.

●

ТОКИО, 18 ноябрь. (ТАСС). Дукха нах юкъе болаш яьча митингашцеи демонстрацешцеи духьал яьлар Японе столица Окинава «юхаяларах» йолча, цу гІайреи тІара США ракетно-ядерни базаш дІаяха ца лерхІа соглашени ратификаци яра парламента лаьрхІа йолча комитете чуеннача доал деча парте леладеча гІулакхашта. Эзараш бола нах чакхбаьлар духьал а баьнна соглашени могае социал-демократаш хьувзача парламента гонахьа гІолла. «Правительствеси доал деча партеи когаш тІатехаб халкъо дІадехараштa», «Маьрша, базеех, ракетаех, ядерни герзах мукъайола Окинава еза тхона» яхаш цхьатарра цІогІарч деттар демонстранташа.

Польски Халкъа Республике чІоагІа дІайолаеннай шекар доаккха сезон. ХІара денна заводашка йоагІа эзараш тоннаш свекла. ХІанз Халкъа Польшас шекар даккхара хьакъехьа дунен эггара йоккхагІчарех цхьа моттиг лоац.

СУРТА ТІА: Добржелина шекара свекла Іайоассаеш латт.

ЦАФ — ТАСС сурт.

А. Дэвисаца барт-цхьоагІо

НЬЮ-ЙОРК, 17 ноябрь. (ТАСС). «Дунен халкъашта юкъера барт-цхьоагІо моллагІча а демократически къовсама толам балара хиланза даргдоаца хьал да», — аьлар американски телевидене гІолла ше къамаьл деш Келифорне набахта йоаллача негритянски коммунистка Анджела Дэвиса йиша Фаниа Дэвиса.

Фаниа Дэвиса аьлар бІаргаш довра кхерам болаш йолча Анджелай унахІелоно дІадех дарба дара из геттара чехка мукъаякханза яргйоацаш хилар.

Американски антикоммунистически реакце Іазапа кІал Анджела нийсъялар белгал а даьккха, цо аьлар: «Банне а коммунисташ бац бехке Вьетнаме тІом беш хилара, е маьхаш лакхдалара, алапи кІезигдалара, гарлеме берех цицхолгаш летара»

Фаниа Дэвиса дийцар Демократически Кагирхой Дерригдунен Федерацe инициативагІа яха Анджела хиннача 11 мехка из дукхача наха хьаллоацаш хиларах.

ХЬАЖА, ЛАДУВГІА

20 НОЯБРЬ
ТЕЛЕВИДЕНИ:

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Массанена йола гимнастика. 9.30 — Кердадараш. 9.45 — Берашта. «Седкъо сердал ю». 10.15 — «Карусель». Телевизионни обозрени. 11.00 — «Поэзия». Вай долча хьоашалгІа ва Шестинский. Ленинградера передача. 11.20 — Шун письмоех. 11.35 — «Музыкальни Украина». Киевера передача. 12.15 — «Болхлой тІехье». Телевизионни журнал. 12.40 — «УнахцІено». Іилман - популярни программа. 13.10 — Франце граждански а лирически а иллеш. 13.40 — Передачай программа. 13.45 — «Эгера седкъарчий» яха художественни фильм (хьалхара сери). 14.50 — «Къонабараштa йола экран». Къоначa поэташцеи йоазонхошцеи вІашагІаккхетар (нохчий меттала). 15.15 — Телехьажархой хаттараштa жоп лу СССР Министрий Совета председателa заместитель Новикова. 15.45 — «Къонал» эфире я. Яха передача. 17.30 — Экономико - математически методаши вычислительни техникеи юкъеяккхара варда тІа халкъа боахам леладелга тоадара гІулакхаш. «Халкъа боахама планировани яра дешаш». 18.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. Ленина цІерагІча Центральни стадионера трансляци. 20.15 — Телевизионни фильмай Ерригсоюзни 4-ча фестивала фильмаш-лауреаташ. «Цун сийлален адъютант» яха художественни фильм (йиълагІа сери). 21.30 — «Ха». Ифомационни программа. 22.00 — Сайренара Ленинград. Ленинградера передача. 22.45 — Документальни фильм. 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

РАДИО:
20 НОЯБРЬ

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Ховмаш. 6.55 — Хаоттам. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Къонал» (эрсий меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — «Вай мехка гІолла музыкальни никъ бар» яхача циклацара передача (эрсий меттала). 16.00 — «Инарал Чеченский» яхача Гайсултанова книжка тІара дакъа (нохчий меттала). 16.20 — Обществон закони (гІалгІай меттала). 16.35 — «СалоІа сайре» яха музыкальни передача (гІалгІай меттала). 17.00 — Москва. 18.30 — «Къонал» (гІалгІай меттала). 19.00 — Москва.

21 ноябрь
ТЕЛЕВИДЕНИ:

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Берашта йола ІуйранaрA гимнастика. 9.15 — Кердадараш. 9.30 — Дешархошта. «Гургал бетта сахьат». 10.00 — «Музыкальни киоск». 10.30 — «Хьона, къонал». 11.10 — «Эгера седкъий» яха художественни фильм (шоллагІа сери). 12.30 — Кагирхой программа. 13.20 — Берашта. Мультфильм. 13.30 — Халкъа творчества Ерригсоюзни телевизионни фестиваль. Эстонски ССР. Таллинера передача. 15.00 — Берашта, берех. (нохчий меттала). 15.30 «Кинолюбителей клуб». Передача ю кинорежиссера Шпейдера. 16.30 — Телевизионни фильмай Ерригсоюзни 4-ча фестивала фильмаш - лауреаташ. Цун сийлален адъютант» яха художественни фильм (пхелагІа сери). 18.00 — Кердадараш. 18.10 — Передача ю йоазонхочо Смирнова. 19.10 — Хьоле са республика. Халкъа творчества телевизионни фестиваль. Химикий культура Дворец. 19.50 — Гауптман. «Малх чубазале хьалхха». Пушкина цІерагІча Ленинградски Академически театра спектакль. Ленинградера передача. 20.55 — «Ха». Информационни программа. 21.25 — Спектакль дІахоахьар. 23.10 — Кердадараш. Передачай программа.

ХАОТТАМ

Тахан республике гІоллеи Грозненеи лоадамбоацшаш морхаш а йолаш екъа ха хургья, фегара температура республике гІолла 10—15, Грозне 12—14 градус йІовхал а йолаш. 21 ноябрера 23 ноябре кхаччалца хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара гІаьххача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 2 градус шелалгара 3 градус йІовхалга кхоачаш, деношка 11—16 градус йІовхал йолаш хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!
ЧАКХДОАЛАШ ЛАТТ 1972 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУЛГА

Газета язлу бувзама ерригача отделенешка а промышленноста транспорта гІишлошъеча предприятешкарча, дешара заведенешкарча колхозашкарча совхозашкарча, учреждененшкарча, общественни организацешкарча кепайоазув доаржадеча общественни уполномоченнешка гІолла а.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ:
Цхьан шера — 3 соми 12 кепиги;
6 бетта — 1 соми 56 кепиги.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ 1972 шера «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ХАННАХЬА ЯЗДЕ!

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.— 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностеи отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделеи бухгалтереи — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51, 364051, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны; редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства— 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции. 7/84.

СФ05268.

Заказ № 9980